

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

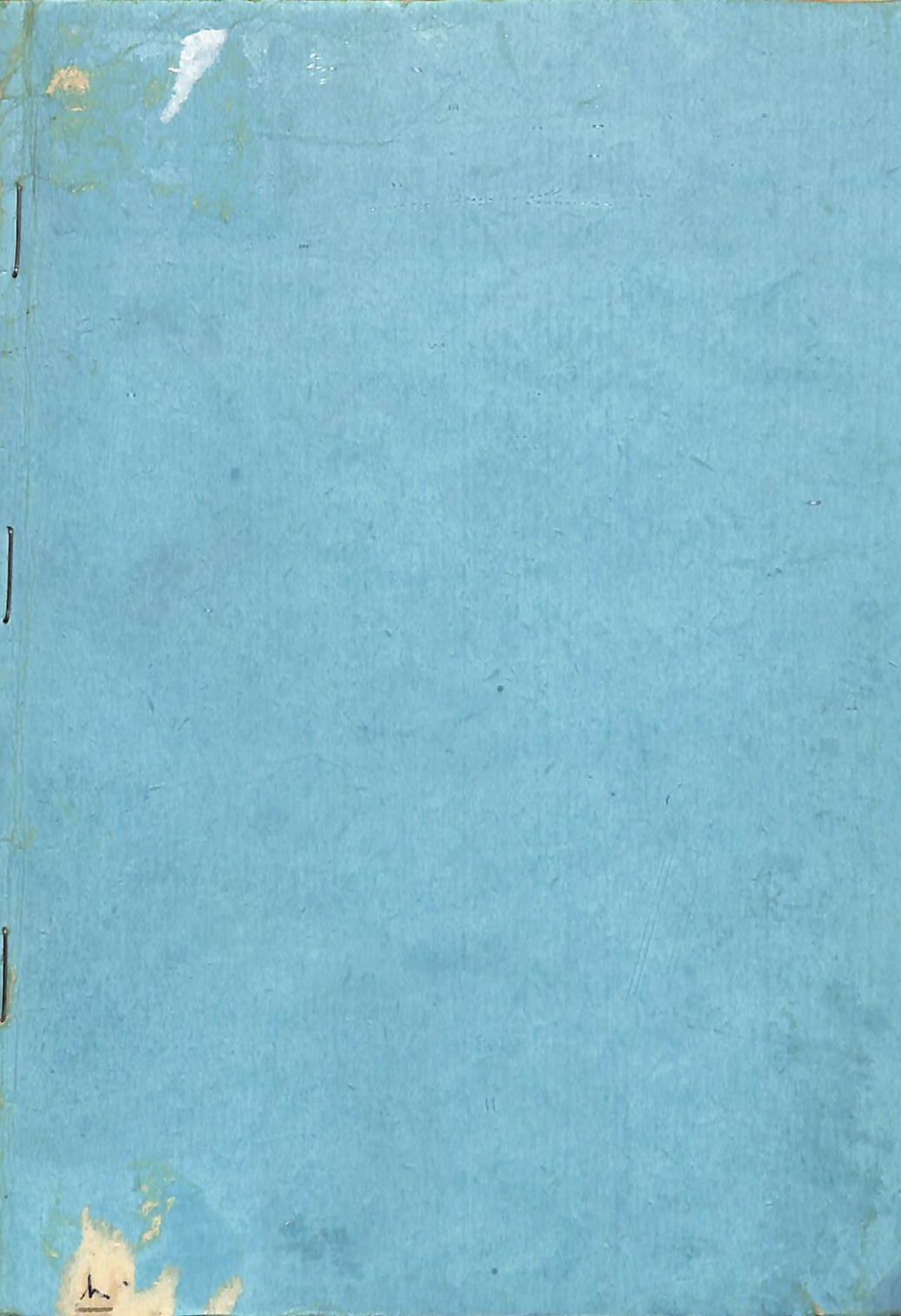
Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

39

-44

20 JUN 2005

19 NOV 2010

78

Ա Ղ Ա Ս Ի

ԶԵՅԹՈՒՆԻ ՀԵՐՈՍՆԵՐԸ

ԴԻԷՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ՀԻՆԳ ԱՐԱՐՈՒԱԾ, ԵՕԲԸ ՊԱՏԿԵՐ

Գրքաժ 1900 թ

ԳԱՆՈՒՆ ԵՊ. ՍԲԻՆԲՍ

Կ Ը Զ Օ Ն Ե Մ Ա Յ Ս Գ Ի Բ Ք Ը

Տաշօրնզգցի ակնման հերոս Ճեղատի (Կարապետ Ղրբ—
Փեհիշտեան), Պասիկ բաշայի որդի՝ իշխանագն Ավետիք
Ենիտիշեկայի, Մավեքի գիշապետ անրիժ ոչ անձնուշեր
հայրենասեր Հաճի Մարտիրոս Շատարախեանի, Արեգնի
գիշապետ Խաչեր քեհեա Կարապետեանի, որդին ան-
վեհերն Սատուշի, Միխայելեքի գիշապետ Միսայել
քեհեայի, Չեյրուզեքի՝ Շաւքեյիշեան մղաի Փանոսի,
Ավագ աղա Չարքեանի, ոչսոցիչ Ավետիք էֆեկտի
Կիսիսանեանի, Արքիւն աղա Չօրաշեանի, Ստեփան էֆեկտի
Քոչարուսեան աղա Մերկեհեանի, Չգօնեան
Խաչերի, Կալծակեասիրտ Թօփուզի (Գեորգ Մարաշեան),
Ավագ Կալի գիշապետ Պօղոս աղա Տեր-Յովակիմեանի,
Ֆրանսուզի Հաճի Պետրոս Չիկիկօզեանի, Հաճեցիք՝ անձ-
նուշեր գործիչ դեղագործ Սովեան Ճիկերեանի, քաջագն Եր-
րեւ Թուր-Սարգսեանի, Մարաշիք՝ մեծահարուստ ոչ
անձնուշեր Եղրաս էֆեկտի Էմրաշեանի, ոչսոցչապետ Պա-
րոն Սամաշեանի, Այերապցիք՝ Ներսես Գազանձեանի,
Յակորձան Ավագեանի և Չեյրուզի պաշտպանուշեան,
125 հերոս անհատակերոչ անմոռաց յիշատակիլ և անձ-
նուշեր հայրենասեր Պեյլանցի Պարոն Թորոս Սանակեանի
անուշիւն։

ՉՕՆ

=o=

Ձեզի կը ձօնեմ, յիշատակին ձեր,
Ազգին նահատակ ու հերոս անձեր,
Գիրքը ձեր գործաց, այս գիրքս չնչին,
Որ ձեր անուններ մեր մէջ չի ջնջուին:

Քրիստոնեայ աշխարհն մեզ, ախոս, խաբեր,
Ձեզ համար մնաց հարուստն անտարբեր:
Ազատութիւնը պիտ' առնեի ծնունդ
Ձեր բազկէն, անոնք թէ տային սնունդ:
Ու սուրբ գործին մէջ՝ հերոսներ աժան
Փրկութեան եղան զահիճներ դաժան,
Քանզի աղքատի խեղճուկ արիւնքէն
Ձեզ համար ժողոված ոսկին լափեր են:
Ու ես՝ Նեղոսի տխուր արիւնքէն՝

Կը ձօնեմ լոկ զիրքս որ միշտ ըլլայ թո՛ղ
Ձեր անուան վրայ մահ սրձան, կոթող:
Քիչ մը կը սիրովիմ տալով այս նուէր,
Ես որ կարգայի ձեզ մահուան հրաւեր:
Դուք որ պառկեցաք անթաղ ու անփայլ,
Մեծ էիք հոգւով մաքուր, լուսափայլ:

Ես ձե՛զ կը ձօնեմ, աննման քաջեր,
Քաջեր եղական, վեհօգի բաջեր . . .
Հազար էիք երբ մէկիդ ղէմ հարիւր,
Թշնամին բերուեց անոնք ձերէն իւր:

55685-66

Սահայն իբր առիւծ, բոլորդ աներկիւշ,
Մանչեցիք ու չը թողիք ձեր գիւղ:

Ու ինձ ըսիք.

— «Կը կոտորտենք մենք անոնց կողերը,
Ի՞նչ կրնան ընել մեզի գողերը . . . »:
«Սալման» կապած ձեր ուսերուն ետեւ,
Հրացանն առիք շուտ մ' այնուհետեւ:
Առիւծ դրիք ձեր փորին շի՛ մ' օղի,
Դերկար կռուեցաք դուք առանց աղի:
Հացի տեղ կերաք Պէրիտէն խոտեր,
Բայց թուրքը ձեզ բանա չի կրցաւ խոթեր,
Ձիւնին խաւերը ձեզ ըրիք վերմակ,
Ձի պարզեցիք օր մը դուրս ձերմակ:
Դուք էիք երկրին զաւակ հարազատ,
Կռուեցաք մինչ վերջ ըլլալու ազատ:
Տասնեակներդ ընկաք, ախոս, անօթի,
Կուրծ տալով սակայն միտ թնդանօթի . . .
Կոխը ձեզի հարսնիք մը կուգար,
Ձեր սիրականն էր միշտ գնդակ ու քուր:
Ու ընկաք մահով անմահ քաջերուն,
Փարած հաւատքի ձեր Սուրբ Խաչերուն:
Ընկաք բայց թուրքը չառաւ ձեր Ձէյթուն,
Սոսկաց իսկ առնուլ շուկայէն դէյթուն (1):

(1). Պատերազմին ատեն՝ Մարաշի, Այնթապի, Հալէպի և Իզմիրի թուրքերը շուկայէն ձիթապտուղ առած ատեննին, դէթուն բառը չարտասանելու համար, չունաւ աւելէ թտէն վէր (սա անիծեալէն տուր) կըսէին:

Մայրերնիդ չեղան ձեզի համար լաց,
 Քանի թշնամին մեր լեռներ վլաց,
 Կարմիր արիւնով իր երկրիւր քաջին,
 Ու այնտեղ այսօր ձեր «էգիբ» կաճին
 Հանգիստ բնացէք, քաջադուն եղբա՛րք,
 Ազգին ու երկրին դուք պարծանքն ու փառք:
 Թէ մեր երազէն չատ բան չի մնաց,
 Աւեր աշխարհէն Ձէյթունն ողջ մնաց:
 Եթէ ամեն տեղ ձեզ պէս ըլլային,
 Հայ մայրերն այսօր չը պիտի լային:

 Ու թող ձեր անուն՝ Ձէյթունին հանդոյն՝
 Այս զրբոյկիս մէջ մնայ միշտ կանգուն:
 Ձի կոտորեցիք թուրքին կողերը,
 Ձի մտան ձեր տուն անոր գողերը:

ԱՂԱՍԻ

10 Դեկտեմբեր, 1901
Գահիրէ

Ա Ն Չ Ե Ր

Նազար Իշխանը,
 Յարօ, Ձէյթունի թրքատէր իշխաններէն մին,
 Ավետիք, Սրբուկի զաւակն և Նազար Իշխանի եղբորորդին,
 Օվանէնս վարդապետ, Թօրալ մահաւոռաւեալ, վանահայր
 Ձէյթունի,
 Տէր Սարգիս, Աւագերէց Ֆոնուսի մերձակայ Մուշիկ-Տէրէյի
 Ճեղատ, Ձէյթունցի աւագակապետ,
 Մազհար Բաշա, հրամանատար Օսմանեան բանակին,
 Երանիկ, Յարօյի եղբոր տղջիկը և նշանածն Աւետիքի:
 Կառար, Ձէյթունցի աւագակուհի:
 Սրբոյզ, Ավետիքին մայրը:
 Հայեր, հայուհիներ, քահանաներ, ևն.
 Թուրք զինուորներ, սպաներ, ժողաներ ևն.

Դեպքերը տեղի կռակեան Կիլիկիոյ մէջ 1895 ին

- Առաջին Արարոշած. — Հարսնախօսութիւնը. — Ապրաւ
տամբութիւնը:
- Երկրորդ Արարոշած. — [Ա. Պատկեր. — Դաւաղիւրները:
[Բ. Պատկեր. — Մեկնումը:
- Երրորդ Արարոշած. — Կտորածները:
- Չորրորդ Արարոշած. — [Ա. Պատկեր. — Մատնութիւնը.
[Բ. Պատկեր. — Յաղթութիւնը:
- Հինգերորդ Արարոշած. — Դաւաղիւրը:

ԱՌԱՋԻՆ ԱՐԱՐՈՒԱԾ

Նազար Իշխանի ամառնային տունը Պէրիտի կողին վրայ: Ընդարձակ գահլիճ մը, չքեղօրէն զարդարուած: Այլ ու ձախ բացուած են դռներ, որ հարդակցութեան կը գնեն մերձակից սրահները: Նազար Իշխանի տանը կիցն է, պատով մը միայն բաժնուած, Յարօի ամառնային բնակարանը: Երկու տունն ալ փորուած են ժայռերու մէջ: Առջեւը ընդարձակ բակ մըն է, որուն մէջէն կը հոսի վճիտ աղբիւր մը ծածկուած հինաուրց ուռիներով ու պտղատու ծառերով: Դիմացը, աւելի խորը, կը տեսնուին Զէյթունի վանքն ու լեռները և բողաբին հեռանկարը:

ԱՌԱՋԻՆ ՏԵՍԱՐԱՆ

Նազար Իշխանն ու խումբ մը կարեւոր Զէյթունցիներ: Վարպօյրի բաշուած առեն, կը թօի թէ, Նազար Իշխանը գաղտնի խորհուրդ մը կազմած է Զէյթունցիներուն հետ, որ բոլորած են զինքը չքանակի:

— Իշխանը —

Ուրեմն պատրաստ էք կռուի գալ ինձի հետ:

— Խմբերգը —

Այո՛, Տէ՛ր, չը թողուլ կերպունք քու արահետ:

Վառուած խանդով մենք ուղմական՝
անդաւ մնալ կուգանք ուխտի,
քալենք քենէ պիտ՝ անբաժան,
դրօշ ապստամբ ժողովրդի.
ու մեր սրտեր միշտ յուսալից՝
պիտի կռուինք քեզ կուսակից.
«վրէժ» կ'ըլլայ մեր անշարակ,
«ազատ՝ կամ՝ մահ փառապսակ»:

— Իշխանը —

Քաջութեան այդ հզօր ձայնէն,
անկախութեան այդ ծարուէն,
կը ճանչնամ քաջ որդիքն երկրի:
Հպարտացիր, վեհդ Հայաստան,
անոնցմով որ հանճարդ բերկրի
սփռած է Դրախտիդ մէջն Եդեմական...:
Նախնիք չըկան, բայց իրենց խիւսն ուժեղ
սերունդներուն է փոխանցեր.
Փրկութեան համար կընդվիզէք անշեղ,
և պիտի ըլլաք պանծալի անձեր:
Կը պատրաստուին ձեզ պսակներ.
Կը սփռեն դափնի, ծաղիկ ձեր վրան,
Ձէյթուն քաջութեան կըլլայ միշտ օրրան:

— Խմբերգը —

Ու թող ապրի մեր Նազար իշխան:

— Իշխանը —

Ուրախ եմ: Բայց իբր ճշմարիտ դաւադիր,
չը մոռնանք թէ պէտք է ըլլալ խիստ ուշադիր.
պէտք չէ որ տանք նշան մը յայտարար,
ոչ գէ՛ղք մը կասկածի, միայն լուռ ու խաւար.
եւ պիտի տեսնենք շուտ օրերը նորոգուած:
Ի կատար հանելու մեր ձեռնարկն այս սիրած,
ցոյց տալ թէ Ձէյթունն է միշտ արի, աննուաճ,
դուք երկու խօսք նշան ունիք,
— Ազատութիւն և Հայրենիք:

— Խմբերգը —

Ազատութիւն և Հայրենիք:

— Առաջին դաւադիր — (Իշխանին ուղղելով)
Հանգիստ եղիք դուք այդ մասին
կը մեռնինք քեզ հետ միասին:

— Իշխանը —

Համոզումն եմ վաղուց առած
որ արժան էք իմ վստահման.
ու կը հրճուի սիրտս անսահման
ձեր առնական զիրքին առաջ.
և զիս օրքան հպարտ կըզգամ:

Այտիքին տօնն ունինք մենք այսօր հարսնիքի,
ինձ համար ցնծութեան օր մըն է կրկնակի:
Բայց պէտք է ժողովինք կէս գիշերին միւս անգամ
բանակցիլ հոս կողին վերեւը Պէրիտի:

Նորէն մեր որոշում պիտ' ըլլայ խիստ ծածուկ,
(Յամ ձայնով)

Բանալու չենք մենք ծակուծուկ,
կռուելու համար դեռ քանի չենք պատրաստի,
կը կորսուինք թէ ոչ անյոյս...

— Երկրորդ դաւադիր —
Անտարակոյս:

Վստա՛, եղիք դուք մեր վր սն,
ու մենք ձեզի այժմ նորէն՝
զսկոյութեան զրաւական՝
անդարձ կ'երգնուենք սրտի խորէն,
կռուին մէջը մինչեւ տանք ցոյց
մեր մահերով ջերմ ազատոյց:

— Խմբերգը —

Վառուած խանդով մենք ուղղակիան՝
անդաւ մնալ կուզանք ուխտի,
քալենք քենէ պիտ' անբաժան
զբոշ ապստամբ ժողովրդի.
ու մեր սրտեր միշտ յուսալից,
պիտի կռուինք՝ բեզ կուսակից,
«Վրէժ» կ'ըլլայ մեր ազազակ,
«ազատ՝ կամ՝ մահ փառապատկ»:

(Դաւադիրները կը մեկնին: — Հագիւ թէ-
զուրս կեղևն անոնք՝ ներս կը մտնէ Յարօ:)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

ՆԱԶԱՐ ԻՇԽԱՆԸ ԵՒ ՅԱՐՕ

— Յարօ — (Յանդիմանական շեշտով)
Միշտ քու դաւադիրը... բայց ի՞նչ խենթ բամի,
Նազարէ՛թ, սրտիւ մէջը կը սահի:

— Իշխանը —

«Ձէյթունցին խենթի ձեռնարկ մ'ըրած է,
անոր տակէն միշտ բարիք ծնած է:»
Ճշմարտութիւնն այս մեր հին առածի
ու զայրոյթն արդար՝ կատղած առիծի՝
կը յուզէ միտքս ու սիրտս կը խանձէ...
Եւ հեռու փաօքի, շուքի՛ նախանձէ,
պիտի կռուիմ ես թուրքին՝ դէմ մինչ վերջ,
մեր տանջանքներուն տալու համար վերջ:

— Յարօ — (Հեզնաբար)

Այդ խօսքերդ փայլուն ու պերճ
կը բերեն մեր զլխուն փորձանք,
բերելու տեղ փառք ու պ'ործանք:

— Իշխանը —

Ա՛յ մեզ ծաղրել չի պիտի կրնար.
Եւրոպան մեզի կանգնած է կռնակ:

Քովս ունիմ պարիսպ չորս հաղար պարման,
բուրբն ալ միռնիլ ուխտած անպայման:
Բայց թուրքն յաղթուած պիտ' տայ մենէ խոյս
եւ պիտի ծագի մեզ նոր-Արշալոյս:

— Յարօ — (Իշխանին խօսքը կտրելով)

Երա՛ց անյոյս...

Այդ ի՛նչ ցնորք... ի՛նչ միտք խաբեպատիր,
որ նոր սերնդի զլուխն է պատեր:
Մե՞նք ըլլանք հայուն միշտ յիմար ջորին,
աքօցի տուող գայլին ու արջին.
Կարծիքս է երթալ միշտ թուրքի ջուրին:
Պաշտպանութեան ոչ ոքէն կուգայ վաշտ,
լաւ է որ պարիսք անոր հետ մենք հաշտ:
.

(Վայրկեան մը խորհելով և ճակատը շփելով:)

Քիչ մը կաշառքով, քիչ մը կեղծիքով,
ճոխութիւն ու գանձ կը դիզենք մեր քով:
Տոկոս տոկոսի, հարիւրին ութսուն,
կը բեռցնենք պարտք Տաճիկ գիւղացուն.
բարսիրտ դաբթիէն, անոնց եղբայր խորթ,
մեզ պիտի բերէ ձի, այծ, կով ու հորթ:
Անոնց փճացման ինչո՞ւ խշխշամ,
թէ ապրիլ ուզեն թող գաղթեն մինչ Շամ:
(Շունջ մը առնելէ վերջ)

Յիսուն տարուան մէջ մեր ուժով խելքի՛
անշուշտ կը հասնինք մենք յաջող ելքի:
Բայց, թէ որ դիմենք զէնքի ու սուրի,

Սուլթանը մեծ է, Եւրոպոն հեռի,
քիչերըս կ'երթանք դէպ Հալէպ գերի:
Ոչ սք կ'ազատի քու չորս հաղարէդ
թուրքի կրակէն, իշխան Նազարէ՛թ:

— Իշխանը — (Չայրացած)

Ընտրել միջոցը կեղծիք-կաշառքին,
վայել չէ բնաւ մեր բարձր շարքին.
ու յաղթանակի այդ խողող ճամբն՝
կը տանի Հայը կորստի դամբան:
Դեռ առուիդ մէջ ջուր չը քալած վճիտ,
թուրք պաշտօնեաներ կը կտրեն քու ճիտ:
Քեզի կը թողուն՝ իբրեւ վախառու՝
գերծել գիւղացին նման սշխարի.
տաս տարի վերջ՝ իբր հարկահաւաքիչ՝
կը խեն ձեռքէդ գանձդ - շատ կամ քիչ: -
Միթէ անոնք չէին որ առաջին անգամ,
զիտաւորութեամբ տգէտ, չարակամ,
ոտքի հանեցին հաւատարիմ Հայն,
— լեցնելու համար իրենց որովայն.
Ինչպէս գայլեր որ կը փնտռեն տալ կուլ
մառախուղին մէջ՝ կորած գառն և ուլ:
Ժամանակ չունինք ալ խոհեմութեան,
եկած են մինչեւ դրան քով մեր տան
հարիւր հազար թուրք, Չէրքէդ, Արաբ, Քուրդ,
դանակն է հասած այլ ևս մեր կոկորդ:
Ձէյթունը ունի զօրութիւն անբաւ
հինգ դար կրած է յաղթողի համբաւ.

պատիւն է սեպած կեանքէն դերադաս,
Թուրքին ցոփութեան տուած է միշտ գաս:
Աներկիւզ զարնենք ու Զէյթունի՝ մենք՝
առածն հինաւորց շարունակ կրկնենք:

«Կը մնայ կաշին
մեռնող գոմէջին.
Կ. մնայ փառքը,
զարնուող քաջին...»

(Թուրքը հրացանի հարուածներ կը լսուին:
Ազմուկ, ճիչ ու սրինգ կ'իմացնեն ցնծալի
խմբի մը մօտենալը:)

Բաւ է այս մեր վէճ... միտ զի՛ր... քեզ ըսե՞մ,
ահա՛ հարսնեկան կուզան լաթն ու զարդ:
Առաջին անգամ պիտ' կոխէ այս սեմ,
աղջիկդ, հարսնցուս, հոգուով, սուրբ, փեմ.
ալ տա՛նք ձեռք ձեռքի, բլլանք մենք զուարթ:
(Կոջնականները ներս կը մտնեն
հարսնեկան քայերգով:)

ԵՐՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

ՄԻՆԵՆՈՅՆՆԵՐԸ, ԱՎԷՏԻՔ, ԵՐԱՆԻԿ, ՍՐՔՈՒԿ,
ԹՕՐԱԼ ՎԱՐԻՍՊԵՏ, ԱԶԳԱԿԱՆՆԵՐ, ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ
ՈՒ ԵՐԿՍԵՐ ՀՐԱԽԻՐԵԱԼՆԵՐ.

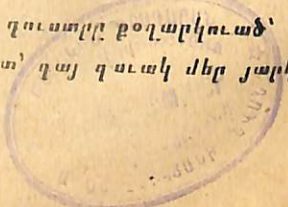
— Խմբերգը —

Ավէտիքին տօն է այսօր,
իբեն համար երջանիկ օր.
Թող ծիծաղին արծազանք տան
սիրոյ երգերն ու մեր ծնծղան:
Հարսանիքին կը հնչէ ժամ,
երթանք հիւսել գեղեցկին իր
բարակ, բարակ ոսկեթել ծամ:
Թնդացըններ օդն ու երկիր,
երգ ու ձայնով մեր ցնծալիր,
(Երանիկ ու Ավէտիք բով քովի են կանգնած.
Կոջնականները բողբոսած են անոնց շուրջ:)

— Իշխանը — (Ավէտիքին մօտենալով)

Ավէտիք, խնաւիքն այսօր են հաւաքուած
իմ աւունքս, հարսնիքիդ համար փայլ ու յարգի,
ու վաղը՝ նազելի այս դուստրը քօղարկուած՝
դառնալով կիները, պիտ' զայ գուակ մեր յարկի:

55685-66

Երանիկին գիտես ծնունդ,
ու կը ճանչնաս անոնց սերունդ.
Ինչ հշոր նախնիք մը գուն գիտես թէ ունին,
արժանի են մեր արիւնին:

(Ոգեւորուած)

Խայտացէ՛ք, խայտացէ՛ք, հոգիք մեր հայրերու
ի տես հանդիսակ .ն այս ժամուս պարերու.
Ղի ձեռքերն արի մեր սպայ քահանային,
պիտի տան ձեր թողան օրհնէքը երկնային:

— Խմբերգը —

Աստուած պահէ հարսն ու փեսան,
մէկ սիրտ հոգի թո՛ղ ձերանան:
Քարը ճանկեն թո՛ղ հող դառնայ,
հողը ճանկեն, ոսկի դառնայ:

— Թօբալ վարդապետ — (Ավետիբերն ու Երանիկին)

Հա՛րս, փեսա՛յ, մօտեցէ՛ք,
ի պատիւ հասակիս ու կարգիս կրօնական,
անբիծ ու թրթրուուն զաւակներս, ներեցէ՛ք,
որ ձեզ տամ, առաջ քան
կատարել խորհուրդը պսակին անարատ
հայրական իմ խրատ:

— Ավետիբ ու Երանիկ —

Հա՛յր, ձեզ ենք հնազանդ:

— Թօբալ վարդապետ — (Ավետիբերն ու Ղղերով)

Քե՛զ, Ավետիբ, քու նախնիքին
պէտք է ցոյց տաս օրդի մ'անգին.

պատուի ճամբէն թողին շաւիղ,
պէտք է քալես անկէ ուղիդ;
(Երանիկին դառնալով)

Եւ դուն գանձ թարմութեան, նմոյք շնոր՝քին,
ալ պիտի ստանաս այսօր քու կարգին
մեծ ժառանգ մը հարուստ, պատմական ու շքեղ,
դոր պէտք է միշտ սիրես սրտովըդ սիրագեղ:
Անուն մը քեզ պիտի տանք այլ եւս մենք բաժին
որուն չէրջ մեր սրտեր՝ հինգ դար է կը շարժին:

— Ավետիբ Երանիկ —

Մենք Աստուծոյ առաջ կուխտենք՝
որ զայն անբիծ պիտի պահենք:

— Թօբալ վարդապետ —

Կը հրճօրինք այդ ուխտին առաջ
խաչ չի կապած դեռ ձեր ճակատ
Սուրբ Պսակի ժամէն առաջ.
որպէս զի միշտ ըլլաք հաստատ,
անխախտ պահել ձեր այդ խոստում,
ձայնըս երկինք կուտայ ոստում:
Իմ աղօթներս, այո՛, անեղծ,
պիտի ըլլան զոյգիդ վերեւ,
իմ մաղթանքներն ամենանկեղծ՝
ձեզի համար են արդարեւ:

— Խմբերգը —

Մեր աղօթներն, այո՛, անեղծ,
պիտի ըլլան զոյգիդ վերեւ.

մեր ժաղթանքներն ամենանկեղծ ,
ձեզի համար են արդարեւ :

— Ավետիք ու Երանիկ —

Իրենց աղօթքն , այո՛ , անեղծ ,
պիտի ըլլան զոյգիս վերեւ .
Իրենց ժաղթանքն ամենանկեղծ ,
մեզի համար են արդարեւ :

— Թօբալ վարդապետ — (Բաղմութեան ու զղելով)

Ու չնորհքը թո՛ղ Երկնքի՛
իջնէ վրան ձեր ամէնքի :

— Խմբերգը —

Երթանք երգել մինչեւ առտուն ,
գորարթու թի՛ւն . . . :

Ավետիքին տօն է ալսօր ,
իրեն համար երջանիկ օր .
Թո՛ղ ձիծաղին արծազանք տան
սիրոյ երգերն ու մեր ծնծղան :
Հարսանիքին կը հնչէ ժամ ,
երթանք հիւսել զեղեցկին իր
բարակ , բարակ ոսկեթեւ ծամ .
Թնդացքներն օգն ու երկիր
երգ ու ձայնով մեր ցնծալիր ,
(Դուրս կելնեն :

— Իշխանը — (Ավետիքին ու Երանիկին)

Սյստեղ քիչ մը կեցէք , սրտերնիդ թո՛ղ բացուին ,
մինչեւ որ վարը ձեր ձիերը սանձըուին :
(Իշխանը գուրս կելնէ . կը մնան Ավետիք
ու Երանիկ առանձինն :)

ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

ԱվէՏԻՔ , ԵՐԱՆԻԿ

— Ավետիք —

Ո՛րքան հողիս հոս կը հանգչի
առանձնութեան մէջ քու շնչի :
(Քիչ մը ամօթխած ելէ վերջ)

Ու զատուելու ժամէն առաջ՝
Թո՛ղ տուր որ ան վայրկեան մ'անհոյ՝
բացուի ուրախ սրտիդ առաջ .
և աչերլս հրաբորբօր
քու գեղովըդ թո՛ղ զմայլին :

— Երանիկ —

Իմ Ավետիք , հոգւոյս հայլին ,
զէմբդ է արեւ , լեզուդ աղու ,
որ հոգւոյս մէջ սիրածմիկ ,

կարծես թէ մեզը ինձ կը հեղու:
Ու այդ բաւ է ինձ հաւատարմ,
Թէ պիտ' ըլլանք միշտ երջանիկ:
(Օրը կըսկսի կամաց կամաց մթննալ:)

— Ավետիք —

Նշանաւորք ըրին երբ՝ դեռ արդանգի մէջ
էի և դու երկար զիս սպասեցիր,
եկո՛ւր այժմ ստանալ երախտիքն անշէջ,
իմ սրտիս սիրալառ և ուրախածիր:
(Երանիկին ձեռքը բռնելով:)

Նշանած անբիծ, Երանիկ անուշ,
որ քեզի մինակ կը թռի իմ յուշ:
եկուր սլացիր, սլացիր իմ գիրկ:
Թո՛ղ բաղն շրթներդ հրատապ ու զիրգ,
վառած շրթներէս համբոյր մը բաղցրիկ:
(Երանիկ կը նետուի Ավետիքին գիրկը:)

Թո՛ղ այս վայրկեան սուղ, հաղուպդին,
Աստուածներուն իսկ սիրագին,
մեզ սկիզբն ըլլայ կեանքի մ'երջանիկ:

Երկնային հրճուանքի
ոսկեղէն բաժակէ՛,
հոգիդ պիտ' ճաշակէ:
Եկ քամել քաղցրոգի,
հեշտանքի մը անյեղ
նեկտարէն այս համեղ:

— Երանիկ — (Զտտուելով Ավետիքի գրկէն)
Դուն ինձ կը պարզես քողը մեր կեանքի.
ինչքան ճոխ է այն ու շքեղ:
կամարին վրայ և մեր երկնքի
կը տեսնեմ միայն մեծութիւն ու գեղ:
Հոն աստղերն ինձ կը ժպտին յոյս.
ձռելով ճակատն իրենց զիցանոյշ
պիտի ըլլան միշտ մեզի վառ կանթեղ:
(Նորէն կը նետուի Ավետիքին գիրկը:)

Մ ի ա ս ի և

— Ավետիք —

Երկնային հրճուանքի
ոսկեղէն բաժակէ՛,
հոգիդ պիտ' ճաշակէ:
Եկ քամել քաղցրոգի,
հեշտանքի մը անյեղ
նեկտարէն այս համեղ:

— Երանիկ —

Երկնային հրճուանքի
ոսկեղէն բաժակէ՛,
հոգիս պիտ' ճաշակէ:
Կը քամեմ քաղցրոգի
հեշտանքի մը անյեղ
նեկտարէն այս համեղ:

(Երանիկ կը քաշուի Ավետիքի գրկէն: Ավետիք
ցոյց տալով սպառաւոր մը դրան առաջ:)

† 24 †

— Ավէտիք —

Քեզ կը կանչեն ահա՛, աւաղ,
բարով մնաս, պիտի ըսեմ
մինչ վաղ:

— Երանիկ —

Գիշերն այս՝ մի բաղդի վտեմ
աւետաբեր թող լինի վաղ:

— Ավէտիք —

Եւ բունի տեղ աչքերուս շուրջ,
ինձ պիտի գայ ոսկի անուրջ:

— Երանիկ —

Տ'տեսու թիւն:

— Ավէտիք —

Տ'տեսու թիւն,

(Դուրս կելնեն: Սպասաւոր
կառաջնորդէ Երանիկի ձին և կ'
մեկնի դէպ ի բաղաք ցնծալ
բազմութենէն չըջապատուած:

ԵՐԱՐՈՐԴ

ԱՐԱՐՈՒԱԾ

ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՏԿԵՐ

Պերիտ յերան քարայրները

ԱՌԱՋԻՆ ՏԵՍԱՐԱՆ

ՆԱԶԱՐ ԻՇԽԱՆԸ, ՃԷԼԼԱՏ, ԿԱՏԱՐ, ԴԱԻԱԴԻՐՆԵՐ

(Վարապրդի քաշուած ստեկ՝ երկու դաշադիրներ
կը խօսակցին միասին: Արշայայտ բացուելու վրայ է:)

— Առաջին դաւադիր —

Ի՞նչ բարի լուր կը հաղորդես:

— Երկրորդ դաւադիր —

Լուր մը չունիմ տակաւին ես
թշնամի շարժումներէն,
բայց լաւ գիտեմ ստուգապէս,
որ յուզուած է Զէյթուն նորէն:

— Առաջին դաւադիր —

Նշմարներն այդ գրգռուովի
մեզ համար կէտ մ'է գլխաւոր:

— Երկրորդ դաւադիր —

Գանք դեռ քիչ մ'ալ համբերուովի,
կուտանք նշան մենք փառաւոր
անկախութեան ու սասկուովի:

(Դուրս կեննեն):

Ա շ ա չ

— Ճէլլատ — (Դրսէն)

Ո՛վ իմ սիրական հրեշտակ նազելի,
թարմ պատկերըդ է սիրոյ հայելի:
Վարդի շուրթըդ է գգուանքի բուրվառ,
որ պիտ' գայ առնուլ շուրթըս սիրաւառ:
Ո՛վ իմ սիրական, նազելի հրեշտակ,
կը ժպտի ճակատդ քաղցր երազի տակ:

Եւ իր փայլին մէջ զգլխիչ,
այտըդ նման արշալոյսին՝
կաթիլ մ'արիւն գրած է բիծ
կարծես ճերմակ ձեան երեսին:

Ո՛վ իմ սիրական, տիպար սիրուհի,
զուռն իմ Պէրիտի վայրի դիցուհի,
թէ մերկ գրկեմ քեզ վերեն այս սառի:
կը դառնայ ինձի ձմեռն ամառի:

Ո՛վ իմ սիրական հրեշտակ աննման,
կը փայլի ճակատդ մարդրտի նման:

Եւ իր փայլին մէջ զգլխիչ,
այտըդ՝ նման արշալոյսին՝
ծիրանի է կարծես զօծիչ
ճերմակ, անրիծ ձեան երեսին:
(Ներս կը մտնէ:)

— Առաջին դաւադիր — (Դրսէն)

Ճէլլատին ձայնն Աստուած վկայ...:

— Երկրորդ դաւադիր — (Դուրս նայելով)

Նոյն ինքըն իսկ. (ընկերները կա՛ջելով) Ճէլլատ կուզայ:

— Առաջին դաւադիր — (Ճէլլատին ուղղելով)

Յնձութեան ի՞նչ կը բերես լուր:

— Երկրորդ դաւադիր —

Սպասե՞ք թէ ալ քաչկենք սուր:

— Ճէլլատ —

Մտիկ ըրէք ամէնքըդ լուռ
ու պատմեմ ձեզ ես տիրադէմ
ամէն ինչ որ ինքըս գիտեմ:

.

Ի՞նչ սոսկալի տխուր դէպքեր,
տարին Ազգէն ազնիւ դէմքեր.
Ի՞նչ բաներ սե ու սարսրուտ
պատեցին խեղճ Հայոց սերունդ:

— Խմբերգը —

Բարեւ, ձէլլատ, քաջին քաջը:

— Ձէլլատ —

Երջանիկ եմ ես ձեր ի է չը (1)
այսպէս ծանրը պարագայի:
Մեզ ամեն տեղ փոս կը փորեն,
ամենուրեք Հայ կը ջարդեն:

Առիթն է, Հայը լոկ մեզի կը նայի,
ցոյց տալ ջարդն ու կռիւ Թուրքին վայրենի:

Ձ Է Յ Թ Ո Ի Ն Ի Ք Ա Յ Լ Ե Ր Գ Ը

Ձէյթունցիներ ծաղից այրել
Պէրզընկայի սարին վերեւ,
մեր սրտերու հայրենասէր
արթննալու ժամն է հասեր:
Ստրկութեան անարգ շղթան
գինն է յաջախ խաղաղութեան:
Ձէնքերս առած վաղենք ի մարտ,
հռչակելու մեզ ազատ մարդ:
(Նազար իշխանը ներս կը մտնէ:)

— Իշխանը —

Կը յուզէ մեր այդ քայլերդն իմ հոգին,
և դուք որ անով զիս հոս կընդունիք,

(1) Ձէյթունի բարբառով խ է չ կը նշանակէ՝ բով:

չնորհակալ եմ ես ձեզ սրտագին:
Յաղթութեան յոյսը դուք ամէնքդ ունիք.
ու անկասկած քիչ օրէն մեր ոյժեր,
պիտի վտարեն Թուրքերուն խուժեր:

— Խմբերգը —

Ծեր ու մատաղ տարիքն ի՞նչ փոյթ,
մահն ամենուս միշտ է անգութ.
կամ մահն առնու ամենուս կեանք,
կամ դերութեան փշրենք փականք:
Եթէ անդորրն ունի համ, բոյր,
կռիւն ալ չէ՛ միշտ անհրապոյր:
Ձէնքերս առած վաղենք ի մարտ,
հռչակելու մեզ ազատ մարդ:

— Ձէլլատ —

Հոս Ալապաշ
ու հոն Մարաշ,

Մերինները՝ փոքր ու խոշոր՝
եղան արդէն ջարդ ու փոշոր:
Ու ըլլա՞նք վատ

թշնամուն ներելու այդ կորուստն ու ջարդ:
Եւ արդէն վաշտերը Թուրքին անհաւատ,
Ձէյթունը առնելու լարած են թակարդ:
Չունի՞նք այլ ևս գոռոզ հիգի
սանձելու յոխորտ սնքն անոնց վայրագոջ.
պիտի ըլլա՞նք մենք վատագի:

— Խմբերգը —

Ո՛չ, ո՛չ, բիւր անգամ ոչ.
ու կեցցես գուն ծէլատ:

— ծէլատ —

Հաղիւ՛ առանց մէկ պատճառի՛
- անշուշտ միտյն թէ աւարի՛ -

ճամբան մէկ խուժք մ'անոնց առջևըս առաւ կանդ.
ու միթէ չուզէ՞ ան խոշորիկ մի տուգանք:
Բայց ես որ մասնագէտն եմ այդ նուրբ արհեստին,
իրենց դաս մը տուի ուսուցիչ ու խստին,
զոր երբէք չեն առած և ահա իմ հունձերն:

(Յոյց տալով մեծ քանակութեամբ դրամներ)

Այս փողն որ թեթեցուց անոնց սև, մեծ խուրձերն,

թող տայ մեզի մէկ նոր աղբիւր,
գնելու աղ, վառօղ, դէնքեր ու գնդակ բիւր.
Թուրքի սիրտն այս միջոցն աղէկ մը կը խոցէ:

— Խմբերգը —

Այո՛, կեցցէ՛:

— Իշխանը —

Միշտ միեւնոյն անհոգութիւն.
և վտանգի դիմացը դուն
մանկութեանըդ նոյն ծէլատն ես,
միշտ քաջասիրտ ու պարզերես:

— ծէլատ —

Վտանգը ծանր ու մահասփիւռ
կտրճին է շահու աղբիւր:

— Իշխանը —

Այդ ի՛նչ հոգի կարծր ու հաստատ...:

— ծէլատ — (Ընդմիջելով)

Ձոր կուզէ գոհ մեր Ազգին Դատ:
Պատրաստած եմ զէնք ու դաշոյն,
բոլորն ամուր, նաեւ նախշուն,
այս օրէն իսկ կախ մղել.
Թուրքերուն դէմ վայրագ, անխել,
հաշուի չառած ձմեռ, աշուն:

— Իշխանը —

Լա՛ւ: Բայց պէտք է մենէ մէկն առաջանայ
թշնամուն բոլը ու մեզ լուր բերի ջանայ:

Պէտք է դիտէ մանրագատում

հազար ու մէկ դէպքեր, կարևոր շարժում:

Ունի՞ն արդեօք մեծ թնդանօթ,

ի՞նչքան է անոնց թիւ. հեռո՞ւն են թէ մօտ.

մանաւանդ՝ դեռ անկէ չառած հըրամեշտ՝

ընկերներէն մեզի ծանօթ,

գաղտուկ մեզ քաղէ լուր մը անհրաժեշտ:

(Կատար կը յառաջանայ և կը
կանգնի Իշխանին դիմացը:)

— Կատար —

Ո՛վ տէր, ձենէ պաղատագին
կուզեմ պատիւն այդ վտանգին:

— Իշխանը —

Միթէ կին մը չէ՞ս գուն, Կատար:

— Կատար —

Ինչո՞ւ արգելք մ'ըլլայ իմ սեռ,
ինչպէս ամէն Ձէյթունցի այր,
սիրտ մ'ունենալ հայրենասէր:

— Դաւադիր մը —

Պիտի շըլլանք ամօթահար
այդ պաշտօնը թէ քեզի տար:

— Կատար —

Ամօթ չըկայ հոն ձեզ համար,
որոշած եմ հաստատ, յամառ:
(Նազար իշխանի ոտքերուն փարեկով)
Իշխան, ձեր առջեւն եմ ընկած ծնրադիր,
կաղաչեմ, ինձ տաք դերն այդ պատուախնդիր.
մաղթանքըս է միակ, ուխտս է այդ մինակ:
(Ոտքի ելնելով ու ամենուն ուղղած)

Ու քիչ օրէն պիտի տեսնաք
որ ձեր պատուին ես եմ արժան:
Ապերախտնե՛ր, թո՛ղ ձեր միտ գան,
այգեպանի մը իմ անվախ,
ձեռնարկներն առնական, ճարպիկ ու խիզախ,
զոր երբեմն Հալէպի շուրջ կատարեցի:
Այո՛, ձեռքերո իմ կանացի
քանիցքս կողոպուտ չառի՛ն ու աւար.
քանի՛ թուրք բանտապահ չեղաւ սիրահար
այդ աւարի նուէրներուն...:

— Խմբերգը —

Հերսսական ի՛նչ քաջութիւն:

Սակայ՛ն ես կ'ստէի զանոնք զլուսգին,
ու շատ քիչ էր իմ տուած գին.
քանի մը սակիով բանտն ինձ կը բացուէր,
խնդալով անոնց դօս մօրուքն ի վեր,
քանի՛ հայ կը փախչէր աւար փակտնրէ...:

— Ճէլլատ —

Ստոյգ է:

(Քիչ մը կարմրելով):

Կը յիշեմ, որ մը նստած իր նժոյգ,
Անուզի մէջ ձրեց իմ վրա: Իր շուր:
Բնիկներս՝ Քարդ Չուլլօն, Տէլ-Ալին Չէրքէզ (1)
— որ հօղիւ գողացած են իմ այս ձեռքէս —
յանձնեցին շատ մ'ըրեհնց արիւն թաթախ սուր,
Կսոտը՝ արնաբոկի նառնա խիտ ու սուր:
Գո՛ր անէ մ'ընկնէի պիտի՛ ես կարգիս,
Չըլլայի օղնութեան ձայնած Սուրբ Սարգիս:
Ճանչնուով որ Հայ եմ, ծիծաղով մը կուշտ,
մարթին էն գուրս քաշեց զրած իր փամփուշտ:
Չորս տարի մնայինք միտ իրեն կատու,
եւ երկու նահանգ մենք ըրինք հարկատու,
ի միջի այլոց և Հալէպն, Ատանան...
կան ասոր փոքրին մէջ դեւն ու սատանան:

— Կատար —

Ու հիմակ կրցա՞յ համուզել զձեզ:

(1) Կիլիկիոյ մէջ հաշակուած ասպատակներ:

— Խմբերգը —

Կատա՛ր ալ գնա, հմայեցիր մեզ,
(Նաղար իշխան պահարանին մէջ փակ-
ուած թուղթ մը կը յանձնէ Կա-
տարին, ականջին բան մը փսփսալով):

— Կատար —

Մած կուած թիւրքմէն կնկայ լաթին տակ,
կանցնիմ անվտանգ լեռներն ու գետակ,
ու կեղծելով զիս Աւլար ուղտապան
կանցնիմ վրաններն ու անոնց աւան:
Ձը պիտի ընկճէ բան մը իմ եռանդ,
ու փոխան թղթին զոր տուրք աւանդ,
եթէ հարկ ըլլայ, գին կուտամ գաղտուկ,
ճամբան՝ պիղծ թուրքին՝ համբոյր մը տաղտուկ:
Կէս ժամէն կերթամ, շուտ մ'այտմ ծպտիմ,
ու երեք օրէն հոս ձեզ կը ժպտիմ:

— Խմբերգը —

Կատար Երկինք քեզ հետ ըլլան,
Աստուած նաեւ մեզ պահապան:
(Կատար կը մեկնի):

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

ՄԻՆԻՆՈՅՆՆԵՐԸ, ԲԱՅԻ ԿԱՏԱՐ

— Խմբերգը —

Իշխան, այժմ ի՞նչ պէտք է ընենք:

— Իշխանը —

Կը կարծեմ թէ մեզ անհր ստեղտ
է որ քաղաք՝ Չէյթուն՝ իջնենք.
պէտք է որ մեր ձայնի սուր շեշտ,
եղբայրները կոչեն զէնքի,
փչրելու անյապաղ
գոթեմ յուձը տառապանքի.
մէկ խօսքով մենք անվախ,
Թուրքին տանք գրոտ: Եւ ընտիր մի գաս
արթուն առիւծի շարժումին խիզախ:

— Ճէլլատ —

Ընտիր խրատ մ'այո՛ կուտաս:

— Խմբերգը —

Երթանք Չէյթունցուն վառել սիրտը տաք,
մենք ապաւինած իր գրօշակին տակ:

Վտառուած խանգով մենք ռազմական՝
անգաւ մնալ կուգանք ուխտի,
քալենք քենէ պիտ՝ անբաժան,

դրօշ ապստամբ ժողովրդի:
Ու մեր սրտեր միչ յուսալից՝
պիտի կռուինք բեղ կուսակից.
«Վրէժ» կըլլայ մեր աղաղակ
«Աղա՛ս՝ կամ՝ մահ՝ փառագոսակ».

ԵՐՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

Ե Ր Կ Ր Ո Ր Դ Պ Ա Յ Կ Ե Ր

Զեյթունի հրապարակիկ վրայ

ՄԱՐԴԻԿ, ԿԻՆԵՐ, ՄԱՆՁԵՐ, ԱՂՋԻԿՆԵՐ,
ՀԱՅ ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐ

(Վարագոյրի քաշուած ատեն մեծ ոգեշորոշիւն մը
կը տիրէ ամբոխիկ մեջ.)

— Կիները — Սև ճուղեր հագած իրենց
լաթելիք վրայէն.)

Էրիկ ու նշանած Հայրենիք կուրէ
ձեզ, աւա՛ղ, մեր զրկէն այսօր պիտ' խզէ:

Առնական է բայց մեր հիգին

նաև առջեւն՝ այս վտանգին,

գոր կուզենք ձեզի հետ բաժնիլ հաւասար,

մենք կուզենք հետևել ձեզ լեռներ ու սար.

երգել ձեր բաջութիւնը ու ձեր յաղթանակ,
ու եթէ պէտք ըլլայ՝ կանգնիլ ձեզ կռնակ:

— Մարդիկը —

Վստահ եղիք մեր թեւերուն,
սրտերն ունինք մենք դեւերուն.
պիտի դառնանք ու մենք գինով՝
վրէժ լուծած արեան գնով:

— Խմբերգը — (Միահամուռ)

Քսան տարի մենք լուռ կեցանք,
հարկեր տուինք մեր գոյքն ու ցանք:
Թուրքն ալ ձեզ պէս մարդ է ըսին,
համբուրուեցէք դուք միասին:
Մեր զէնքերը առաւ Զերմայտ (1)
մեր պահապան երկաթներն այդ:
Արդարութիւն՝ խաբեց թէ՛ կար
ամբողջ Հայոց Ազգին համար:
Քայց տուաւ մեզ թուրքն արացի,
դիտելու տեղ բաղաքացի.
Գմեզ հասուց շատ գէշ աւուր,
մեզ ալ կանչեց նաև կե ա վ ու ր:
Ալ չենք տանիք այսպիսի կեանք,
պիտ' ջախջախենք ճնշողին գանկ:

(1) Անգլիացի դեղապետ պատուիրակ, որ Քեամիլ և Սայիտ բաշաներուն հետ հաւաքեց Զէյթունի զէնքերը, խոստանալով որ Հայաստանը համար բարենորոգում պիտի զործագրուէր:

Թո՛ղ մեղ ծաղի Նոր-Արշարոյս,
կամ աշխարհէս կորինք անյոյս:

— Երգեցիկ խմբէն յարդ մը —

Նաշար իշխանն այս կողմ կուգայ,
Ավէտիքն ալ իրենն հետ կայ:

— Խմբերգը —

Մեր մեծերուն բարեւի գանք,
ցոյց տանք անոնց սէր ու յարգանք:

(Ամբոխին մէջ կը մտնեն Նազար իշխան,
յետոյ Ավէտիք ու Թօբալ վարդապետ:)

ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

ՄԻՆԻՆՈՅՆԵՐԸ, ՆԱԶԱՐ ԻՇԽԱՆ, ԱՎԷՏԻՔ ՈՒ ԹՕԲԱԼ
ՎԱՐԴԱՊԵՏ: ՅԵՏՈՅ ԿՈՒԳԱՆ ՍՈՐՈՒԿ ՈՒ ԵՐԱՆԻԿ

— Իշխանը —

Անպարտելի է միշտ Զէյթուն,
մանաւանդ վտանգի է երբ իր գոյութիւն:
Թո՛ղ սկսի մեր պատերազմ,
ու ցոյց տանք թշնամուն քաջերը պնդակազմ:
Թուրքերն են մեր արեան ծարաւի ու քաղցած,
բորենիի պէս քարչ ու ցած...:
Ա՛լ բ ու է ապրեցանք անոնց հետ ստրուկ, հայտ,

օգնութեան երթանք մեր խեղճ եղբարց՝ կռուին դաշտ:

Պէտք է վազենք դէպ ի Ֆանուս:

Ու հոն՝ երբ թշնամին յաղթըուած՝ մեզ տայ խոյս.

պիտի դառնանք բանակ շարեւ,

Շէմպէք լեռնէն մինչ Ղըլավուզ

Ամրոցը չորս կողմէն ամուր մը պաշարել:

— Խմբերգը —

Դէպ ի Ֆանուս:

— Թօբալ վարդապետ —

Ու Տէր Աստուած հետն ամենու.

մեզի ըլլայ թո՛ղ զօրավիդ,

փչրել Թուրքին լուծն ու չարիք:

— Իշխանը — (Շարունակելով իր ճառը.)

Մեր պապերը քաջ, արդար, բանիբուն,

այս քարերուն մէջ մեզի դրին բոյն,

ու պահպանուը փրկութեան յոյսին՝

հինգ դարէ ի վեր դրին մեր ուսին:

Առաջինը չէ այս մեր կըռիւին:

Ո՞վ չունի մեր մէջ ու թ վէրք իր թեւին...:

Վարժուած ենք ապրիլ անօթի, անքուն,

բաւ է որ մնայ Զէյթունը կանգուն:

Կերած չենք տարին տասներկու ամիս

միթէ հ ա վ է ճ-ջ ու ր (1) ու տեղու տեղ միս...:

(1) Զէյթունցիներու սովորակաւ կերակուրն է հ ա վ է ճ-
ջ ու ր, պղպեղ խառնուած ջուրի հետ:

Բաւ է որ մնանք ազատ ու յոխորտ,
չըլլալ Ռուբէնի զաւակները խորթ:
.....

(Բիչ մը շունչ առնելէ վերջ)

Այո՛, Հայաստան կը կանգնի ազատ,
եթէ մղենք այս կռիւը յաջող.
ու պիտի ըլլանք մենք իր հարադատ
պաշտպաններ: Բո՛ւր մեր եղբարք ճնշուող,
այն ատեն, պիտի ժողովն գունդագունդ,
նոր Ռուբէնի մը դարձեալ տալ ծնունդ:

(Սրբուկ ու Երանիկ ներս կը մտնեն:)

— Սրբուկ ու Երանիկ —

Ավէտիք...:

— Ավէտիք —

Անուշ նշանած և դուն իմ մայրիկ,
հեռացէ՛ք, մի՛ գաք ըլլալ խոչնդոտ:

— Սրբուկ —

Միթէ չե՞ս զաւակս, է՞ր կըլլաս երկչոտ:

— Ավէտիք —

Երբէք չեմ վախնար, բայց հողիս սիրուն
կրնա՞յ անտարբեր մնալ ձեր սիրոյն:
.....

Ո՛վ տեսիլ զիս որ երկար շոյեցիր,
այժմէն եղբր դուն այլեւս ցանուցիր...:

(Երանիկին մօտենալով:)

Երանիկ, ձայնը մարտի փողերուն,
յիզակարծ տարա՛ւ միտքըս դէպ հեռուն.
քանզի եթէ գամ գնդակներէն սղջ,
կատարած կռուին մէջ պարտքերս ամբողջ,
պիտի ըլլամ քեզ աւել արժանի...:
Երազս է հարուած տալ Թուրք խուժանի.
պիտ՛ շալկեմ այսօր զէնքն արծաթօղակ՝
քաջարի հօրս որ տայ թեւերուս խակ
կորով. ու կռիւ մղեմ սաստկայոյզ
պատուին սև երկրին համար ամենուս:

— Խմբերգը —

Դէպ ի Ֆռնու՛ս:

— Թօբալ վարդապետ —

Դեռ չի մեկնած, ո՛վ ժողովուրդ,
կռուին մէջ տալ մահուան յագուրդ,
կօ՛ր նեմ գծեզ:

(Ամբոխը միահամուռ կը ծնրապրէ:)

Հ՛գօր Տէ՛ր, լսէ՛ մեր հրրածեչա,
ու աղօթքն որ քեզ կը թռչի.
տո՛ւր մեզ, Տէ՛ր, ոյժ անհըրժեչա,
փայրքին համար քու Սուրբ Խաչի:

(Ամբոխը ոտքի կելնէ:)

— Խմբերգը —

Ձէյթունցիներ ծաղեց արև
զկի՞ցէրդայ սարիզ վերև,

մեր սրտերու հայրենասէր
արթննալու ժամն է հասեր:
Ստրկութեան անարգ շղթան
գինն է յաճախ խաղաղութեան.
ղէնքերս առած վազներ ի մարտ,
հռչակելու մեզ ազատ մարդ:

Ծեր ու մատաղ, տարիքն ի՞նչ փոյթ,
մազն ամենուս միշտ է անգութ.
կամ մազն առնու ամենուս կեանք,
կամ գերութեան փշրենք փականք:
Եթէ անդորրն ունի համ, բոյր,
կռիւն ալ չէ միշտ անհրապոյր:
Ձէնքերս առած վազներ ի մարտ
հռչակելու մեզ ազատ մարդ:

ԵՐՐՈՐԴ
ԱՐԱՐՈՒԱԾ

Փսևոշսի շրջակաները: Քարե կամուրջը Չահակի
փրայ. քրքական բակակը Չահակի ափին, Մոշիկ—
Տերե Հայ գիշդին լուտերը:

ԱՌԱՋԻՆ ՏԵՍԱՐԱՆ

ՄԱՋՀԱՐ ԲԱՇԱ, ԹՈՒՐԻ ՍՊԱՆԵՐ,
ՋԻՆՈՒՈՐՆԵՐ, ՄՕԼԱՆԵՐ

— Մազհար բաշա —

Թո՛ղ հնչեն փողերն այդ վրաններէն ներս,
արթնցնել զօրքերըս ու իմ սպաներս.
հա՛ այգը մօլլաներ թո՛ղ շուտ մը կարգան՝
որ Ալլահի առաջն ոտքի
բուրս կանգնինք մենք աղօթքի.
ու սպաներո յետոյ ինձ գան,

— Մօլլաները —

«Ալլա՛հ զօրաւոր, Ալլա՛հ զօրամիր,
մէկ Ալլահ կայ ամենազէտ.

ու Ալլահի մեծ, սուրբ ու ճշմարիտ,
իր Մարգարէն է Մուհամմէտն:

(Մօլլաները կերպին այս աղբիւրը, վրաններուն շուրջը
դառնալով, ձեռքերնին շեշտ սկի կցած իրենց ականջնե-
րուն: Աղօթքի ժամանակ զօրակ սն ամբօխը կերկրպագէ.
մօլլաները միայն կը կենան օտարի: Աղօթքէն վերջ, որ կը
կատարուի երկու ծնր սղրու թեամբ, սպաները կը շար-
ուին Մազհար բաշային շուրջը:)

— Մազհար բաշա —

Սուլթանին վեհափառ,
կամբովը մեծափառ,

Մենք հոս ենք հաւաքուած կռուելու, զինուոր
ու սպայ, պէտք է որ
ծառայենք մեր տիրոջ հաւատարմօքար:
(Ամէնքը կորաբաժակ կը խոնարհին):

— Ամբերգը —

Թո՛ղ կեցցէ մեր Սուլթան:

— Մազհար բաշա —

Ու ամբողջ Հայաստան
կանգնել է մեղի դէմ իբր ըմբատ ստի,
գահընկէց ընելու մեր տէրը Սուլթան.
Թո՛ղ այժմէն գղրգի.

մեզ անկէ ճղմել այդ միտքն ամբարտաւան:
Աւարկեցի արդէն պատգամ
Յանուսթուց խեռ ու լանկգամ.
Եթէ կամին ըլլալ զըրուժ

իրենց կրօնին անմիտ ու խուժ,
ճանաչելու զՄուհամմէտ,
Պիտ՛ բանանք մենք անոնց դուռն երջանկութեան...:

— Սպայ մը —

Ե՞թէ մերժման որոշում տան:

— Մազհար բաշա —

Կը քաւն զլինուսն փայլակներ ու շանթ...:
Կը ճանչնամ անոնց հս քաջեր՛ տնվկանդ,
ու բերի սոսկալի, կռուի մահաշուք,
փագրերը Արաբի, սիւ, սովալուկ.
Հայ-Լերան գիշատիչ գայլերն անվահեր,
տասն հազար բորենի Չէրքէզ, նաեւ մեր
Չէյպէկներն իզմիրի՛ խանչով աննկուն,
բարձրուղէչ, գիւրաթեք, ահեղ ու անքուն,
Եկան ըլլալ մեզ զինակից.
Ի՛նչ սոսկում մ'է գալ մերձակից...
անոնց մէկ հար՛

երկուքի կը ճեղքէ ապառաժն ու քար...:

— Սպայ մը —

Այդ ուժով ուրիշըն մենք լեռը կուտենք:

— Մազհար բաշա —

Ու եթէ անյապաղ կեւաժ ու ր ներն իրենք
չուտով մ: չը գան մեզ ըլլալ անձնատուր,
հաւատ ու կեանք փնտռել իսլամութեան դուռ,

պիտ' ջարդենք մենք զանոնք անգութ, անխնայ,
մարդիկը, պառաւներ, կիներ, երախայ.

մայրերը որ յղի կան,

ծերերն հարիւր հինգ տարեկան:

Ջարդումները բայց Մարաշի,

ինչպէս նաեւ Ալապաշի,

թերեւս իրենց թոյլ տան խորհիլ,

վճռուած են թէ ո՛չ, անոնց պէս կորիլ...:

կրսե՛մ, իցիւ թէ այս մեր աղբ

զանոնք ընէ հլու, զգաստ,

մեր կամբին առջեւը շուտ մը խոնարհիլ:

— Մօլլաները —

«Ալլա՛հ զօրաւոր, Ալլա՛հ զօրամիտ,

մէկ Ալլահ կայ ամենազէտ.

ու Ալլահի մեծ, սուրբ ու ճշմարիտ,

իւր Մարգարէն է Մուհամմէտ:»

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

ՄԻԵԻՆՈՅՆՆԵՐԸ, ՏԷՐ ՍԱՐԴԻՍ, ՅԵՏՈՅ ՄՈՒՋԻԿ
ՏԷՐԷՑԻ ԾԵՐՈՒՆԻՆԵՐ

— Սպայ մը —

Կերեւայ թէ կուգայ

Տ՛ա մի հայ քահանայ:

— Մազհար բաշա —

Թո՛ղ շուտ գայ:

— Սպան —

Ահա՛ նա:

(Ներս կը մտնէ Տէր Սարգիս:)

— Տէր Սարգիս — (Մտնելով:)

Ֆանուսէն՝ ես պատգամ՝

պատասխան տալ կուգամ:

Ժողովուրդս իմ բերնով ձեզ իմաց կուտայ
որ պիտ' մնայ միշտ հայ ու Քրիստոնեայ:

Հլու է օրէնքին, չի մերժեր իր տուրբ,
բայց շուղեր ուրանալ Ազգն ու ըլլալ Թուրք:

— Մազհար բաշա —

Վճիռքդ կարծակէ լեզուդ վայրահաչ:

— Տէր Սարգիս —

Գիտենք թէ կը մեռնինք միայն մէկ անգամ,
Մահիկին համար դուք, մենք զրկած Սուրբ Սաչ:

— Մազհար բաշա —

Ի՛նչ կորստի գիտե՞ս, անդգամ,
զոռոզ լեզուդ ձեզ կը տանի:

— Տէր Սարգիս — (Ճարահատ:)

Անդթութեան ձեր սոսկալի,

հրկիզումի, սպանութեան,

անտնու նև նուրբ տանջանքի,
Թուրքի գատուկ վայրենութեան,
Ինչպէս նաև առեւանգի:

Այո՛, բայց հոգ չէ, մեր սրտեր խանդավ
պիտի ցոյց տան զօրքի գիմաց
Թէ ինչպէս կը մեռնինք մեր կրօնքին համար
Այո՛, պիտի տանք ձեզ իմաց,
որ եթէ մընայիք դուք մըն բարբարոս,
պսակներ ունինք մենք Ազգի մարտիրոս:

— Մազհար բաշա — (Հեգնօրէն և զսպուած բարկով)

Մի՛ կարծեր թէ քեզ հոս կը պնդեմ դըւաւի.
Կարմըրած կասկարոս՝ սեւ գլխիդ ագռաւի՝
պիտ՛ անցնել տամ՝ եթէ չի կապես դուն իրաթթոց
և թէ նոյնն ընել չի խրատես քու մարդոց:

— Տէր Սարգիս —

Որոշումնիս է հաստատուն,
վճիռներըդ գործադրէ դուն:

— Մազհար բաշա — (Հրամայելով իր գնդերուն
Հնչեցէք փողերը, զինուորներ, օ՛ն յառաջ):

— Տէր Սարգիս —

Ինչ հարկ կայ անօգուտ տեղ երթալ ձեզ առաջ,
առաջուց եմ առած հաղորդն ու արձակում,
զիւղերուն վրան պէտք չունիք տալ յարձակում:
(Վրանէն թիչ մը հեռուն կեցած
պատգամաւորները ցուցնելով)

Մա՛ ծերին տարիքն է հարիւր հինգ տարեկան,
այդ պառաւն ալ կարծես մահուանն է ուրուական.
տասը հատ մը իրենց մահճին մէջն են ինկած,
Քսան հատ ալ վայտով, գետինն ի վար կըլած:
Ակռայի բեռ չունինք, գլուխնիս է ճաղատ,
պարծանք մը կըլլայ քեզ մեզ ընել տալ ճղատ:
Մեր մարմին վրայ, բայց, յօշոտուած ու անթաղ,
պիտ՛ ծաղի, թէպէտեւ քիչ մը ուշ ու դանդաղ,
այս երկրի վրկութեան Արշալոյսն ու Արեւ

— Մազհար բաշա —

Ինչ քիչ փառքով մենք արդարեւ
պիտի տանինք այս յաղթանակ,
Հայերդ չառած մեզ դէմ դանակ:

— Տէր Սարգիս —

Մի՛ ըլլաք այդպէս դուք շուտով մը դուարթ.
դեռ չըրիք մեր գեղերն աւեր, գետնա հարթ:
Գիժերուդ, անպէտներս ենք հոս ենթարկու.
մինչ ուրիշներ - քաջերն հուժկու, -
պատրաստի կան հոն աներկիւղ
պաշտպանել ձեզի դէմ իրենց տունն ու գիւղ.
ու կըսպասեն ձեզ ակնապիչ:

— Մազհար բաշա —

Բաւական է քու այդ լպիրը...:
կը գոռաք երբ մահն է ձեռնէ դեռ հեռուն.
որպէս եի հանդարտիս, քաշենք քու լիզուհի
իմ զինուորներ, օ՛ն ձեր գործին,

տուէք առաջ դաս մ'այս պղծին:
(Յոյց կուտայ Տէր Սարգիսը):

— Խմբերգը —

Ո՛վ սրբազան խաչ,
տուր մեզ հոգի բաշ:

(Զինուորին մէկը գետնահար կընէ զՏէր Սարգիս սր հարուածով մը և կը բաշէ անոր լեզուն):

Զինուորները կը յարձակին քանի մը Հայ տներու վրայ որ կը գտնուին մերձակայ կիրճին մէջ և կը սկսի այրել, աւարել ու ջարդել: Անոնք կը նետուին մանչե-րուն վրայ. կը բռնեն ոտքերէն և կը զարնեն անոն-ըլուխները ժայռերուն դէմ: Մօլլաներ ժայռերէն վա կը գլտորեն ձերերն ու պառանները: Զինուորները կ'ըռնեն հարսերն ու մանչերը առեւանգելու համար:

(Զոհերու քանի մը ձիւներն ու կցկտուր խօսքերը կ'առանուին մերթ ընդ մերթ երաժշտութեան, որ մինս կը ներկայացնէ այս տեսարանը):

— Ուրիշ զինուոր մը — (Կնոջ մը մօտենալով) (1)

Մահը և կամ երթալ հարէմ:

— Կինը —

Ես մեռնիլը կը նախնտրեմ:

(Ինքզինքը ժայռէ
մը վար կը նետէ):

— Փաթթոցաւոր շէյխ մը — (Խուճիկ մը կոյ-սերու հեղնաբար):

Շամէն մինչև հոս կը սուրամ,
որպէս զի ձեզ ընեմ ի ս լ ա մ:

(1) Այս կինը Յռնուսի նշանաւոր գերդաստան Տիկին Տնտեսեանն էր:

(Սուրն ի ձեռին յարձակելով):

Երկա՛ր ապրիս դուն մեր Սուլթան:

— Հայ կոյսերը —

Չար դեւերը զայն կուլ տան.

պիտ' չի դպիս մեր կուսուլթեան:

((Իրենք զիրենք ձահանի մէջ կը նետեն):

.

(Հիտուէն աղմուկ, զէնքերու շառաչում ու հրացանի հարուածներ կը լսուին. ամէնքը ցոյց կուտան թէ զին-ուած գունդ մը կը մօտենայ):

— Խմբերգը — (Իրսէն)

Ա՛լ պրծանք, ա՛լ պղծանք.

Հա՛ բաջեր Զէյթունի, Հայ Ազգին են պարծանք. . . .

— Մաղհար բաշա — (Խելակորոյս):

Ի՞նչ, Զէյթո՞ւն - Օ՛ն, սթա՛փ.

յարձակող կ ե ա վ ու ր ր ր շ ու տ ը ն ք ու ժ ա թ ա փ:

(Ներս կը մտնեն Ֆռնուսի և Զէյթ-թունցիներու զինուած խումբը):

— Խմբերգը — (Իրսէն):

Ճնշողներ դուք բիրտ ու խժղուժ,
երզուած էիք մեր մահն ու գոյժ,
մեր երկրին ենք ահա՛ պաշտպան.
պէտք է որ տաք մեզի շատ տուժ,

չանցած կիրճէն այս պահապան:

.
.

(Ճշմարիտ պատերազմ մը տեղի կունենայ. Թուրքերը պաշարուած Հայ գնդերէն, հետզհետէ կը նահանջեն ու կը փախչին մեծ կորուստով: Հայերը ներս կը մտնեն բեմին վրայ, երբ Մաղհար բաշա զուրս կելնէ միւս կողմէն իր սպայակոյտով ու կը փախչի: Հայերը կը հալածեն զանոնք: Բեմը պահ մը պսրապ կը մնայ:)

.
.

— Սպայ մը —

Անօգուտ է կռուիլ այս տեղ:
ո՛վ տէր, կիրճ մ'է չափազանց նեղ:

— Մաղհար բաշա —

Փախչինք ուրեմն արագօրէն.
պէտք է պանոնք կրճի խորէն,
դաշտը քաշենք ճարպիկօրէն:
կը հետեւին մեզ անկասկած,
հո՛ն, կը յաղթենք վստահօրէն,
տալով իրենց բիւր բոց ու կայծ,
(կը փախին հալածուած և
տեսարանը պարապ կը մնայ:)

ԵՐՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

ԵՐԱՆԻԿ, ՅԵՏՈՅ ՃԷԼԼԱՏ

— Երանիկ — (Առանձին)

Շուտ քալած են անոնք. չի կրցայ ես, աւաղ,
հանիլ. մեկնած են գիւղէն վաղ...:

Բայց ինձ՝ այս զոհերն ու բեկորներն արիւնհոս,
ցոյց կուտան թէ կռուած են հոս:

Բանի՛ր այսպէս անմեղ զոհեր
իրենց յոյսն ու երազ սղօրէն են զոհեր...:

Անոնց յացա՞նքն ու մեծ ոճի՞ռ.
չարութեան դէմ տալն էր վճիռ.

կը սիրէին սրտով ջերմիկ,
Ազատութիւն ու Հայրենիք:

Որբերը պահապան իրենց մօր սգապատ,
ուղեցին — միշտ մնալ բրիստոնեայ ու ազատ:

Բայց ասոնք ալ չը կ'սն... քաջերն ո՛ւր են անվախ,
առաքեալներ անոնք խիզախ

արդար կեանքի՛ն ազատութեան,
Գուշակողներ դուք փրկութեան,

անկախութեան ախոյեաններ,
Ազգին անմահ դիւցազուններ,

ո՛ւր էք դուք...:

(Կանչելով)

Ավէտի՛ք... սակայն հոս ոչ ոք կայ:

ինձ մինակ ձայներուս արձագանքն ետ կուգայ :
 Աւաղ, չեն լուսիր իմ ճիչերըս այս տխուր :
 Ավէտիք, Ավէտիք... : — Միեւնոյն սարսռիչ լուս :
 Ո՛վ երազ հարսնիքի, երէկ դուն որ բերիր
 հողուոյս մէջ յոյս երջանկալիր,
 ո՞ւր փախար դուն, ըսէ ինձ, ո՞ւր... :
 (կը թափառի մտախոհ :)

— Ճէլատ — (Դրսէն :)

Ո՛վ իմ սիրական հրեշտակ նաղելի,
 թարմ պատկերըք է սիրոյ հայելի :
 վարդի շուրթըք է գգուանքի բուրվառ,
 որ կուգայ առնուլ շուրթըս հրավառ :
 Ո՛վ իմ սիրական նաղելի հրեշտակ,
 կը ժպտի ճակատդ քաղցր երազի տակ :
 Եւ իր փայլին մէջ զբլխիչ՝
 այտըդ՝ նման արշալոյսին՝
 կաթիլ մ'արիւն գրած է բիծ,
 կարծես ճերմակ ձեան երեսին :

— Երանիկ —

Ի՛նչ, ձէլատ... վելտըս այժմ այլևս թող փարատի,
 ձէլատ ինձ լուր մը աայ պիտի :
 (ձէլատին ուղղելով
 որ կը ներս մտնէ :)
 Ո՞ւր է, ձէլատ, իմ Ավէտիք :
 — ձէլատ — (Բարեւելով :)
 Բնաւ պէտք չէ անհանգստիք :

քիչ ատենէն կըլլաք մի՛ զոյգ :

— Երանիկ —

Ստո՞յգ :

— ձէլատ —

Ես որ կըսեմ :

— Երանիկ —

Ի՛նչ բախտ վսեմ... :

— ձէլատ —

Այո՛, զայն որ դուք կը սիրէք :
 չութով կուգայ ձեզ միանալ,
 բայց դափնիով մը ճակտին սէգ :
 Թշնամին փախաւ — իր քաջութեան, նոյնքան ալ
 վառ խօսքերուն շքնորհիւր :
 մենք իրեն կը պարտինք յաղթութեան պատիւը :
 — Երանիկ —
 Փա՛ռք քեզ Տէ՛ր :

— ձէլատ —

Կը լսէ՞ք երգերը. հա՛ կուգան մեր գնդեր :
 — Խմբերգը — (Դրսէն երգելով յաղթութեան երգը :)
 Կեցցէ՛ մեր Զէյթուն, կեցցեն իր քաջեր,
 Թուրքը հաւու պէս մենէ կը փախչէր :
 Պէրիտի լեռնէն առած ենք սնունդ,
 ձիւնին մէջ մեզի տուած են ծնունդ :

բազուկ ու կրծք ունինք երկաթի,
 արիւն կը խմենք վոխարէն կաթի:
 Քսան հազար թուրք մէկ օր թաղեցինք,
 ու ճահանն այսօր նորէն ներկեցինք:
 Զ'առնուի՛ր Զէյթուն, Հայուն է վախը վ,
 թուրքը մեր առաջ եղած է վախով:
 Կեցցէ՛ մեր Զէյթուն, կեցցին իր քաջն,
 թուրքը հաւու պէս մենէ կը փախչէր:

(Կը հասնին Զէյթունցիները: Անոնց
 մէջն են Նազար իշխանը և Ավէտիք:)

ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

ԵՐԱՆԻԿ, ՃԷԼԼԱՏ, ՆԱԶԱՐ ԻՇԽԱՆ, ԱՎԷՏԻՔ, ԽՄԲԵՐԳԸ

— Ավէտիք —

Երանիկ . . . :

— Երանիկ —

Ավէտիք . . . :

(Կընդգրկախառնուին:)

— Իշխանը —

Դժխուհի՛ :

Ավէտիքն այսօր ձեր սիրոյն է արժանի:

Այո՛, դուք չէք խաբուած զայն ընտրել կողակից:

ու կրել հերոսին անունը վառալից:
 Յաղթութեան դրօշն՝ որ մեր անջուէն կը փայլի,
 կանգնած է շընորհիւ քաջութեանն իր անպարտ,
 ու կրնաք իր մասին դուք ըլլալ միշտ հպարտ:

— Երանիկ —

Բոլոր իմ՝ կեանքս ունի և գիտեմ որ կարծէ.
 Ճնլլաւն իսկ զիւցազ մը զայն տեսնել կը կարծէ:

— Ճէլլատ —

Ճշմարտութիւնն ըսի միայն:

— Խմբերգը —

Թշնամիներն եթէ փախան,
 մենք անոր խրախոյսին կը պարտինք, մանաւանդ,
 անվախ սրտին հայրենաւանդ:

— Ավէտիք —

Ինձ համար ինչ գեղեցիկ օր,
 քաջերուս հետ քաղել պարծանք մը ահագին,
 կապել մեր ճակատին դափնիներ փառաւոր:
 Բայց զանոնք խառնելով հարսնիբի մեր ծաղկին,
 ո՛վ Երանիկ, ստացիր դուն,
 թանկագին նուէրներ իմ սրտէս սիրասուն:

Մ ի ս ս ի ն

— Երանիկ, Ավէտիք —

Երկնային հրճուանքի
 ոսկեղէն բաժակէ,

մեր սիրտ պիտ' ճաշակէ:
կը քամենք քաղցրողի,
հեշտանքի մը անյեղ
նեկտարէն այս համեղ:

— Խմբերգը —

Մրկնային հրճուանքի
ոսկեղէն բաժակէ,
ձեր սիրտ պիտ' ճաշակէ:
Քամեցէք քաղցրողի,
հեշտանքի մը անյեղ
նեկտարէն այս համեղ:

— Իշխանը —

Փամանակ շատ շունինք կորուստի համար
պէտք է որ թրքերէն դեռ առնենք համար:
Կոխնիս սկսանք յաջող այս ելքով,
օգտիլ պէտք է անկէ հասուն, լուրջ խելքով:
Փամանակ շունինք մենք տալ զինադադար,
դէպ յառաջ ընթանանք տնվախ, անդադար,
ու կռուինք ամէն տեղ:

— Խմբերգը —

Կռուինք մինչ վերջին յեղ:

— Իշխանը —

Տոնուտին համար ալ չկայ փտանգ,
բաւ է որ հոս փոքրիկ պահակ մը թողունք:
Թշնամին փնտաւելու ուրիշ տեղ երթանք,

Ցիւնելով վառող իբր Ազատութեան խունկ:
Շուտ հասնինք Ձէյթուն ու Ամրոցն անխձած՝
զլտորի բռնութեան հետ մեր լեռնէն ցած...:

— Խմբերգը —

Իսպառ ջնջել անհաւատը՝
մեր միակ իղձն է ու մեր հաւատը:

— Իշխանը —

Ուրախ եմ. վասն շի յաղթել կասկածին՝
առաջին գրաւն է մեր յաղթութեան.
խօսքերու փոխարէն գործեր թող պարծին,
չուտով մը Ձէյթունի իջնենք դէպ ճամբան:

— Խմբերգը —

Դէպ ճամբան:

(Երգելով)

Կեցցէ՛ մեր Ձէյթուն, կեցցեն իր քաջեր,
Թուրքը հաւու պէս մենէ կը փախչէր:
Պէրիտի լեռնէն առած ենք սնունդ,
ձիւնին մէջ մեզի տուած են ծնունդ.
բազուկ ու կրծք ունինք երկաթի,
արիւն կը խմենք փոխարէն կաթի:
Քսան հազար թուրք մէկ օր թաղեցինք,
ու ճահանն այսօր նորէն ներկեցինք:
Չ'առնուի՛ր Ձէյթուն, Հայուն է վախը վ,
Թուրքը մեր առաջ եղած է վախով:
Կեցցէ՛ մեր Ձէյթուն, կեցցեն իր քաջեր,
Թուրքը հաւու պէս մենէ կը փախչէր:

ՋՈՐՈՐԴ ԱՐԱՐՈՒԱԾ

ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՏԿԵՐ

Չորսնովիս մը, որուն խորը կերեւի
Շեկերը լերան հեռակարը:

ԱՌԱՋԻՆ ՅԱՏԱԿԱԳԻԾ

(Ձէյթունի աջ ու ձախ եղերքներէն կարկաչելով կը
հոսին երկու գետակներ ժայռերու մէջէն և կը միանան
քաղաքին ծայրը:)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՅԱՏԱԿԱԳԻԾ

(Քաղաքին արեւմտեան կողմը կայ Ձէյթունի բերդը,
կառուցուած բարձրաբերձ ու միակտուր ժայռի մը վրայ:
բերդը Յարօի բնակարանն է: Մաղէ-Կամուրջ մը
կանկռոտ լերան ստորոտին թոյլ կուտայ անցնիլ գետա-
կին վրայէն գաղտագողի և ժողցիլ բերդն ի վեր: Բերդի
արեւելեան կողմը, աւելի ցածը, կը գտնուին Ձէյթունի
տները: Հեռուն, Յարօյի բնակարանին զիմացը, Ագ-
Տաղի կողին վրայ կը տեսնուի թրքական զորանոցը:
Անկէ զէպի ձախ, աւելի վերը, Պէրզընկայի միակտուր
գահավէժին ստորաբ կերեւնայ Ս. Աստուածածնի
վանքը, չրջապատուած ծառաստաններով և կը ներկա-
ցնէ մութ հեռապատկեր մը:)

ԱՌԱՋԻՆ ՏԵՍԱՐԱՆ

ՅԱՐՕ, ՅԵՏՈՅ ԹՈՒՐԻ ԼՐՏԵՍՆԵՐ

(Արշալոյսի բացուելը մօտ է: Վարագոյրի քաշուած
ատեն տեսարանը դատարկ է: Մերք ընք մերք բնդաւօրի
ու հրացանի պայքովները ցոյց կուտան թէ կոխ մը ծագած
է: Քանի մը վայրկեան յետոյ, Յարօ կերեւնայ աշտարակի
ծայրը և կը դիտուի:)

— Յարօ — (Առանձին)

Բացուած է արշալոյսն և ետակաւին
կանկռոտի կողմ չի տեսայ մի նշմար:
Ռումբերը կիմացնեն, բայց, որ կը կուուին.
ու վաղ, պիտի լայ քանի՜ անուշ մայր:

(Չորս մարդ զաղտագողի կը մօտե-
նան Մաղէ-Կամուրջին. կը
պահուրտին ժայռերուն մէջ և սա-
կայն Յարօ կը նշմարէ զանոնք:
Թուրք լրտեսներն են:)

Ազմուկ... շուք մը գետի ափին...
մարդիկ... կարծեմ կը խուսափին:

(Չայն տալով)

Ի՞նչ կը տեսնեմ: Օրսնք կուգան:
Ուրի: մըն ալ. — Չորսի չափ կան:

(Նորէն ձայն տալով:)

Չայն տուէ՛ք. և ի՞նչ, պէ՞տք է որ

ձեզ հետ խօսիմ սպառնական:

(Երբ վերջին լրտեսն ալ կը տեղաւորուի, ամէնքը միասին կը պատասխանեն:)

— Լրտեսները — (Սորհրդաւոր շեշտով մը)

« Թագաւոր »

— Յարօ —

Այդ խօսքն է շատ խորհրդաւոր...:

Կիմացնէ ընկերի գալը, վերջապէս:
(Ձայն տալով:)

Եւ որպէս զի մենք գաղտնապէս
ու անվախ խօսակցինք, ահա՛ կիջնեմ շուտ,
բերդն ի վար հող՝ քով ժայռերուդ:

— Լրտեսները —

Ձեզ կըսպասենք մենք ձորամուտ:
(Յարօ բերդին ստորոտն ի վար
կիջնէ, ժայռերուն մէջէն, նեղ
ու սանդխածեւ շաւիղէ մը:)

— Յարօ — (Թրքածեւ բարեւելով:)

Բարեւ ձեզ, մեծարգոյ ի սլամ բեռներ,
անվախ ինձ մօտեցէք, չէք ըլլար գերիներ:
Այս ձորին մ'ջ ոչ ոք կը տեսնայ մեր շուք,
սատանան անգամ չի լսեր մեր շուք,
Սուլթանին եմ թաղովս հլու հպատակ,
ծուղակ մը չունիմ ես, ոչ չար նպատակ:
Այս գիշեր քունս եղած էր ծանրու բեռ:

դիտեցի ձեր գալը մինչ լոյս անհամբեր,
սւք քան անգամ վար իջայ այս անձաւ:
Փա՛ռք Տիրոջ, պիտ' կրնամ ես ձեր միջոցաւ,
ուղարկել մեծագօր առ իմ Տէրութիւն
յաղթութեան համար պէտք եղած դիւրութիւն:

— Լրտեսապետը —

Գովեստը ձեր ծառայութեան

ուղարկած ենք առ վեհ Սուլթան:

ձեզ պիտի բարխէ ան պատիւ ու նշան,
ձեր տան հիւր պիտի զան մեր բէկն ու բաշան:

Եւ ահա ձեր սիրոյն՝ վտանգն աչք առած՝
ազդն եկանք տալ վճովն մահու՝ կամ՝ փառաց:
Հաւատարիմ ծառայ պիտի ըլլաք մեզ
ե փրկիչ բարերար ձեր քաղաքին վէս,
եթէ դուք հաւաքէք ամենուն զէնքեր,
ու փրկիլ կըրակէն Ամրոցին շէնքեր:
Պէտք է որ Նազարը ձգէ իր դանակ,
ու երթայ անձնատուր ըլլալ մեր բանակ:

Ո՞ր Ազգը պիտի տայ ձեզի ապաստան,
ու չունիք վառօդ մէկ տօնախմբութեան:
Յոնուտի մօտ երէկ, այո՛, յաղթուեցանք,
բայց պարզեմ ահա ձեզ մեր յաղթութեանց ցանկ:
(Շունչ մը առնելէ վերջ:)
Ակապաչն հագիւ մեզ տուաւ բիչ մը կուրծ,
անպաշար՝ շուտ Ձէյթուն փախաւ մազապուրծ:

Մարաշի մէջ Շէքէր-Տէրէ ու Հայ-Թաղ (1)
 հըրակէզ՝ եղան մեր ցասումին մատաղ:
 Հայ-Լերան գիւղերուն (2) մենք տուինք թաւն,
 ու անոնք ապրեցան որ Իսլամ եղան:
 Գիւլիսի մէջ առինք մենք անբաւ ստակ,
 ուր Հայը ջարդեցինք իբրև նապաստակ:
 Պիլէճիկ՝ հինգ հարիւր Հայ տուն գետնափոր՝
 կարդեցինք իրար մէջ քոյրը հետն եղբոր:
 Ուրֆայի մէջ քառքով մենք ըրինք հանդէս,
 կաթօլիկ ու Բրոտ հոն չըրինք անտես:
 քսան օր մեզ անոնք դէմ գրին կատղած,
 թաղերուն դռները ամուր մը կըղած:
 վերջապէս, բայց, զսոննք ձգեցինք ծուղակ,
 Ժամուն մէջ վառեցինք բիւր կին ու տղաք:
 Անիծեալ Սուէտիան մեզ երկու տարի
 գոց մնաց և Հայով կը կառավարի:
 Պարոններ (3), բայց, երկար չեն կրնար խառնել
 պիտ՝ երթանք գանոնք շուտ գերի առնել:
 Զէյթուն մ'ալ ունեցանք Փայասի քովեր,

(1) Ընդհ. կոտորածին ջարդուած Հայ թաղերու
 անուններ:

(2) Սարըլար գիւղը միայն:

(3) Հնչակեան գործիչներու տրուած մակդիր. Կի-
 լիկիոյ հարաւային բաժնի մեր ներկայացուցիչ Պ. Շա-
 ւարշ Շիմանեանի խումբը կակնարկէ. — Այդ խմբ
 չնորհիւ Թուրք կառավարութիւնը չի կրցաւ ունէ Հո
 ջարդել Բեսապի, Սուէտիոյ, Անտիոքայ և Պէյլան
 կողմերը:

չը թողուց Թուրքերուն բռնի այժ ու կովեր:
 Մօտակայ երեք դիւղ ժողոված Չորք-Մարգպան,
 դարձուցին գայն սրջ մը՝ Հայու մարդասպան:
 Գաղաններն այդ թէպէտ մեզ աղէկ խածին,
 բայց նորէն վալիի նստերուն գացին:
 Թէ մեղայ չըսէին, չէր ապրել մէկ Հայ,
 բոլորն ալ թախէինք պիտ: Տէլի-Չայ (1):

վերջապէս,

Այնթապի բաղքին մէջ Անգլիոյ գոռոգ՝
 Թագուհին կանչեցինք օր ցերեկ մենք բոգ:
 Դօնսօլնի ուղեցին մենէ ուտիկան,
 պահապան դնելու առջեւն իրենց տան...:

(Իբրև թէ կարեկցելով)

Ինչո՞ւ դուն խեղճուկ Հայ, մոռցար քու տէրը,
 թողուցիր դարպաւոր սզրկի՛ դերը:
 Արդեօք ի՞նչ յոյսերով դուն այդքան մեծցար,
 չէ՞ որ մեզ է կռնակ Մօսկօֆին Մեծ-Չար:
 Զէյթունցիքդ որ անով մեզ միշտ կը պարծիք,
 ի՞նչպէս մեր ձեռքերէն ալ պիտի պրծիք:
 վաղն, իշխան Յարօ, մենք կուղենք պատասխան,
 նազարի ոտքերուն տեսնել մեր շղթան:

— Յարօ —

Ես գիտեմ շատնց որ երկայն է ձեր սուր:

(1) Փայասի Օճազը Հայ գիւղին եզերքէն հասող
 կատաղի և արագավաղ գետակ մը:

ձեր զօրաց քաջութիւնն ինձ կուտայ սարսուռ :
Ձի պիտի ձգեմ որ իմիններս՝ անխոհ
ու յիմար ձեռնարկի մ'ըլլան շուտով զոհ :
Բայց Նազարն ընելու համար զինաթափ ,
պէտք կըլլայ մարմինը ընել հրատապ .
չի ուզեր կռիւէն զատ լսել ան բան ,
պէտք է որ կոտրենք կոյժն իր ջրի ճամբան :

Ուստի ,

(Լրտեսներուն մօտենալով)

Ես՝ ելքի մը համար յաջող , վերջնակայ ,
թէ ինչպէս խորհեցայ կարգադրել մեր շահ :

— Լրտեսները — (Ուրախացած)

Պատմեցէք ու պիտի գրենք առ Բատիչահ :

— Յարօ —

Ահա՛ իմ որոշումս :— Մեր խենթեր դեռ հաղիւ
սկօան տալ կռիւ :

Հարուածներն անոնց դեռ , սակայն , շատ թեթեւ
ամբօխի միտքը շուտ մը պիտի դեղւենն :

Ամբողջի զօրքերու ուսմբերէն հեռացան ,

և հեռուն զարնելու չունէին հըրացան :

Նազարը , բայց , եթէ թողու քիչ վերջ դաշտը ,

և քչէ իր վաշտը ,

բլուրն ի վեր սեղմել Ամբողջին պաշարում ,

այն ատեն քաղքին մէջ կը ձգեմ բաժանում :

Կը պարզեմ իմ բերդէս սպիտակ զրօշակ :

Վհատման սև թոյնը - թո՛ղ կանչեն զիս Վասակ -
պիտի տամ ամբօխին .

Նախանձն ու վէճերը անոր մէջ պիտ' բղխին .

պիտի փախչին անկէ շատեր ,

Սյդ բաւական չէ սակայն դեռ ,

պէտք օգտիք պառակտուիէն ,

գնդերնիդ գան ամէն կողմէն ,

ըմբօստն ընել շուտ բնաջինջ ,

ու յաղթական կանգնելի : Ալ է՞նչ
աւելի . . . :

— Լրտեսները —

Սքանչելի՛ :

— Յարօ —

Ալ կարթննայ հիմակ Ձէյթուն ,

գացէ՛ք հարկ է խոհեմութիւն :

— Լրտեսապետը —

Քիչ օրէն այս քաղքին կըլլաք դ ա յ մ ա գ ա մ ,
թէ մտնենք հոն փառքով նորէն այս անգամ :

— Լրտեսները — (Մէկդի)

Ուխտած ենք մենք , այո՛ , չորս հարիւր տարի ,
աւերին մէջ անոր միշտ ցանել գարի :

Մատնութեանդ համար վարձք պիտ' տանք քեզ մահի՛ճ ,

Ամուգի դաշտերուն ընդարձակ ճահի՛ճ :

— Լրտեսապետը —

Մնա՛ք բարով :

— Յարօ —

Երթա՛ք բարով:

(Արաններուն հեռանալը գիտելով ու քիչ մը մտահոգ:)

Տէր Աստուած, դ՞ի կանչեմ; Մուհամմէ՞տ թէ Յիսուս, փրկելու համար մեր հոգին նեղ օրերուս:

(Մտախոհ կը թափառի:)

Այս անգամ Հայերուն չի ներեր Օսմանցին,
վասնզի մեր խենթեր ալ չսփը անցուցին:
Գործած չեն օր մ'այսքան սոսկալի մեծ ոճիր,
Հայու մը տեղ տաս թուրք կտորեցին իբր սջիլ:
Պէչէնըն ու Քէթմէն, թանուրըն ու Տէօնկէլ,
Մզիթիին վրայ հոն մէկ մէկ Սաջ են տնկել:
Կապանէն Սիսնէ մինչ Բողանդի ու Չոխախ,
դաշտերն ու լեռներ թուրք արձնով են շաղախ:
Նէտիրցիք, Աումարցիք Բուրգ, մինչև Անապատ,
թուրք աշխարհն աւերած դարձած է անապատ:
Չուխր սար (1) իմ արտերս ալ պիտի չի կանչին,
Ֆանուսցիք վառած են թրքաչէն իմ կանչին:
Մոլեռանդ իսլամներ, կարծեմ մօտ հարիւր հատ,
չուղելով իաջ հանել, եղած են դիսահատ:

(Ինքն իրեն խօսելով)

Յանցանքներն այս բոլոր ա՛լ, Յարօ, մէկդի թող.
— Անդրունն ալ վառած է Ֆանուսի խենթ Բարթող (2):

(1) Չուխրասար կամ Չուզուր-Հիսար կանչիլի թուրքերէն անունն է:

(2) Գեր. Բարթողիմէոս վարդապետ թագաճեան:

Հոն վկայ է կանչած թորոսըն ու Հեթում,
Տէրութեան պալատին մէջ բրած է խթում:
Ապրանքներն, ոսկիներ Հայերն են հաւաքած,
և ի սւլամ Ղատիին մուշտակն է ինք հագած.
գրպանէն բոցին մէջ նետած է Սուրբ Ղօրան
Նարեկն է դրեր հոն՝ իբրեւ թէ սուրբ խորան:

Առնելիքս ա՛լ կորաւ. չեմ փնտռեր իմ արջառ,
բայց ո՞ւր պէտք է դիմեմ. Հայո՞ւն թէ թուրք Տաճար,
փրկելու համար մեր կեանքերն ու ընտանիք...:

(Վճռական շարժումով մը:)

Ժամանակ չի մնաց, շուտ ելնեմ մեր տանիք,
տեսնել թէ յաղթանակն որ կողմը կը դառնայ:
Չեմ կարծեր որ Հայը բան մ'ընել կարենայ:
Ես երբէք, բանի որ իմ փորքս մնայ կուշտ,
պէտք չունիմ նետելու թուրքերուն մէկ փամբուշտ:
Կորուստներս պիտ' հանեմ. մերայնոց հակառակ,
պիտ' օգնեմ Սուլթանին՝ որ Նազարն անսռակ՝
առնու իր արժանի պատիժ. և քաղբէն ներս
պիտ' առնեմ զօրքերն, որ փրկեն թաղս, իմիններս:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

(Սրեշք ծագած է. հրացանաձգաչքիւնը հետզհետե կը սաստկանայ. հետոնե կը տեսնուի Չէյրուեցիները որ կը յարձակիև Զօրանոցին վրայ.)

ՅԱՐՕ, ԵՐԱՆԻԿ, ՉԷՅԹՈՒՆՑԻՆԵՐ

— Խմբերգը — (Դրսէն)

Թո՛ղ արտերնիս խայտան ի տես,
մեր մօտալուտ ազատումին,
վազենք կռուի մենք վառ հանդէս,
Զօրանոցի գրաւումին:

.....

(Հրացանաձգութիւնը լուսնայնալու
չափ կը սաստկանայ. յարձակող-
ները կը մօտենան Զօրանոցին:)

.....

(Յարօ կը տնկէ աշտարակին ծայրը
սպիտակ գրօջակ մը և իսկոյն կան-
հետի տեսնելուն պէս Երանիկն, որ
կողգայ հեռուէն, շրջապատուած
խուժը մը Չէյթուեցիներէ:)

— Երանիկ — Կարմիր գրօջակ մը ձեռքին:

Ինչո՞ւ խուլ կը նստիք, ուժմբն երբ կը գողայ,
երբ որ աշխարհն այնտեղ կեռայ,

պատրաստի մէջ վրկութեան համար
մեռնիլ և կամ ընել թուրքը գետնահար:

Ի՞նչ նստել էք մուկերու պէս
սըլըքտոծ, ծակուծուկ մտած դուք այդպէս:
Չէ՞ք խպնիր որ կիներս գանք հոս՝ հրապարակ,
զձեզ ընել մենք խայտառակ:

— Խմբերգը — (Գաղտնի խրատուած Յարօէն)

Ի՞նչ բանի բայց կրնանք օգտակար ըլլայ,
երբ տուող չենք մենք ամէնքս ալ:

— Երանիկ — (Կայտառ ծերերն ու սմբած երիտա-
սարգները ցուցնելով:)

Զիւնը մինչ կրծերնուդ անցաք Սիբը-տաղ,
չորս անգամ Մարաշը ըրիք հարկատու.

Թուրքը ձեր առաջ չէ կրցած յօխորտալ.
առիւծներդ է՞ր այսօր գարձած էք կատու:

Ասկէ զատ ո՞ր օրեր, գայլերդ անօթի,
պիտ՝ կղպէք դուռը ձեր գատարկ խանութի,

Տաս տարի ձեր ցաւեր դուք լուռ կորոճաք,
բանի որ Թէճըէն (1) բաժ չառիք յ'երիճէք:

Ալ ելէ՛ք. պիտ՝ գտնէք ձեր ծերութեան բոյժ
առնելով աւարի մսէն քիչ մը ոյժ:

Քաջերդ որ սմբած էք մերկ վրսն գետնի,
վազեցէ՛ք Ամրոցէն աւարել գուժնի (2):

(1) Չէյթուեցիները էրիճէքէն անցնող Թէճիբցի աշի-
րէթը սրի տակէն կանցնէին և բաժ կառնէին:

(2) Թանկագին կերպաս:

Բնաւ ձեր առարկներ ինձ չին յօրաւոր,

կը կարծուին հոս նենգաւոր:

Պէտք է գոչէք միահաւատ.

— «Մեր ու մատաղ տարիքին ինչ փոյթ
մահն ամենուս միշտ է անգութ»:

Զէյթունցի մը կ'այ՛ որ ուղէ՛ ըլլալ վատ:

— Խմբերգը — (Ողբերուած)

Ո՛չ, ո՛չ, այդ չէ հնար. միշտ ունինք մենք խանդ,
հոն երթալ մանչերուն, դոնէ, տալ եռանդ:

Օն, կերթանք քեզի հետ միանալ քաջերուն,

կը զմայլէ զիս ձեր այդ լեղուն.

— Երանիկ —

Երթանք:

— Խմբերգը —

Երթանք:

— Երանիկ — (Սպիտակ դրօշակը նշմարելով)

Այդ ի՛նչ վատութիւն... դարչելի ծուղակ,

որ մեր անունը կընէ նշաւակ...:

— Խմբերգը — (Զարմացած)

Ի՞նչ:

— Երանիկ — Աշտարակին ծայրը ցուցնելով:

Տեսէք բերդին ծայր դըրօշն այդ ճերմակ,

որ կը ծածանի . . . իր վատ ու ոչինչ

հոգիին գործն է . . . սյդ է նշանակ

դաւաճանութեան, անջինջ աղարտի,

զոր ինք հօրեղբայրս, չար, կաշառակեր,

կանգնած է քաղբին համար թակարդի:

Պէտք է շուտ խզենք, ելնենք բերդն ի վեր,

ու տնկենք դրօշն այս կարմիր ու փայլուն,

որ դիմադրութեան կը պարզէ նշան.

ու թող զայն թուրքեր նշմարեն հեռուն,

Զէյթունին փառքի՛ իբրեւ շքանշան:

— Խմբերգը —

Այո՛:

(Երիտասարդները կը խուժեն բերդէն ներս: Յրանիկ կերելի աշտարակին ծայրը. կը խզէ ու կը բղքտէ ճերմակ դրօշակը. անոր տեղ կը տնկէ կարմիրը ու յետոյ վար կիջնէ:)

— Երանիկ — (Բերդին մէջէն)

Եւ դուն՝ մեր հայրերուն որդի անարժան,

ա՛ռ, պարզեւ ստացիր իբր ազգակործան,

մահ:

(Ու կը զարնէ Յարօն գնդակով մը:)

— Յարօ — (Մեռնելով)

Ա՛հ...:

— Երանիկ —

Ու Հայրենիք ալ թող պարծի,

Յուզայէ՛ մը ան կը պրծի:

(Բերդէն դուրս կելնէ, իրեն հետ մտնող մարդերուն հետ ու ամբոխին դառնալով:)

Հսէք ինձ թէ չէ՞ նախնտիր
քան ճերմակն՝ այդ գոյնը կարմիր.
և այդ գոյնն անբիծ, այդ գոյնը կրակին,
չե՞ռացներ արիւնն մեր մէջ երակին:

— Խմբերգը —

Այո՛, մենք զայն կը նախնտրենք.

— Երանիկ —

Օն այժմ դէպ յառաջ վարենք:

— Խմբերգը —

Վազենք:

(Ու կերթան կը խառնուին Զօրա-
նոցին վրայ յարձակող խմբերուն):

— Ընդհանուր խմբերգը —

Թո՛ղ սրտերնիս խայտան ի տես,
մեր մօտալուտ ազատուժին,
վազենք կռուի մենք վառ հանդէս,
Զօրանոցի գրաւուժին:

.

ԵՐՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

Ե Ր Կ Ր Ո Ր Դ Պ Ա Տ Կ Ե Ր

Քարայր մը՝ որուն մէջ աղբիւր մը կը հոսի.)
Պատերազմը կը տեւէ անընդհատ.)

Ավետիք, մահացու կերպով զարնուած՝ պատկած է
քարայրին մէջ: Երանիկ նստած է անոր կողին

— = X = —

— Ավետիք —

Երանի՛կ . . . :

— Երանիկ —

Թո՛ղ հոսեմ վերքիդ վրան կարեվէր՝
քիչ մը այս ջուրէն անուշ, զովարեր.
Իր մաքրութեան մէջ քեզ պիտ' ըլլայ բոյժ:
Նաեւ ջերմիդ է օգտակար,
եթէ թըջեմ շուրթըդ տկար.
Ծարաւդ անցնելով, կուտայ քեզի ուշ,
ու ջիղերուդ քիչ մըն ալ ոյժ.
Քանզի հոսելով ձեռքէս կուսական,
միթէ չէ՞ ցաւիդ բուժիչ բալասան:

— Ավետիք — (Մեղմիւ)

Այո՛ . . . :

(Ոգեւորուելով)

Ի՞նչ է ան:

(Ուժով)

Ճայթքը սաստկացան . . . :

Գերագոյն ճիշն է, շարժումն յեղակարծ,
վերջինն անկասկած:

— Ավէտիք — (Խանդաղատելով)

Հրեշտակս Երանիկ, անձնուէր հոգիս,
միտ դիւր խնդրանքիս:

— Երանիկ —

— Անուշ Ավէտիք, ի՞նչ կուզես, խօսէ՛ —

— Ավէտիք —

Արի դիցուհիս, վերջին խնդրանքս է,
ազնիւ ու խիզախ հոգւոյդ է արժան.
գնա՛ տեսնել թէ թշնամին դաժան
դեռ չէ՞ յաղթուած, չէ՞ անձնատուր
ինչպէս նաեւ ինձ լուր մը տուր
մեր կտրիճներու վարքերու մասին.
վազէ՛, Երանիկ, հոգիս միասին:

— Երանիկ —

Որպէսզի զքեզ հոս մինա՞կ ձգեմ...
երբէ՛ք:

— Ավէտիք —

Անուշ հոգիս քեզ կաղաչեմ.
յանուն սիրոյս, թող անխռով,
սիրտըս առնու քիչ մը կորով,
երբ բերես ինձ լուր մը բարի.
վերջին իղձն է հոգեվարի:

— Երանիկ —

Խենթութիւն չէ՞ այդ, Ավէտիք:

— Ավէտիք —

Երանիկ...:

— Երանիկ —

Օ՛ն, թո՛ղ ըլլայ բոլոր կամքդ,
Աստուած պահէ ինձ քու կեանքդ:
(Երանիկ կը մեկնի):

ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

— Ավէտիք — (Առանձին)

.....
Պատերազմը կը տեւէ դեռ
եւ իմ հոգիս կը փրփրի,
ու կռուիլ չեմ կարող քաջերուս առջնթեր:
.....

Միշտ կուրք կը գրգռի,
ու, աւա՛ղ, ես հոս կամ վէրք մ'առած աղէխարչ...:
ուժասպառ՝ ալ իջնել անկարող եմ ճամբան.
կը դիտեմ միս մինակ թուրս՝ ինկած դետնաքարչ...:
Սակայն ի՞նչ փոյթ է ինձ դամբան.
անվեհեր կոթկոտեմ պիտի այս տխուր սեմ
անհունութեան ու խաւարի:
Սակայն, դեռ չի մեռած, երանի թէ լսեմ,

- Զէյթունն է յաղթական ու Ամրոցն աւարի:

.....

Ահ կեռայ արիւնը... գլուխըս կը վառի...
ու նորէն զառանցը
կամփոփէ իմ անձը...:

Երանիկ, Երանիկ, մեռնելէս ե՛կ առաջ,
Թո՛ղ քովդ թռին իմ վերջին շունչն ու հառաչ...:
(Երանիկ ներս կը մտնէ, պառկած
պատգարակի մը վրայ, զոր երկու
մարդ կը կրեն իրենց ուսին:)

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

ԱՎԷՏԻՔ, ԵՐԱՆԻԿ ՈՒ ԵՐԿՈՒ ԲԵՐՈՂՆԵՐԸ

— Երանիկ — (Բերող մարդերուն)
Կուզեմ այլ եւս որ հոս կայնիք.
(Կանչելով)
Ավէտիք:

— Ավէտիք —

Երանիկ... Ի՞նչ կազդուրիչ լուր:

— Երանիկ —

Թուրքեր կրլան մեզ անձնատուր:

— Ավէտիք — (Ուրախութեամբ)

Ստո՞յգ...

(Խորին վշտով մը)

Վէրք առիր դո՞ւն ալ...:

— Երանիկ — (Իր ցաւը ծածկելով)

Բան մը չէ, պէտք չէ վշտանալ...:

— Ավէտիք —

Ահ, ոչի՞նչ... բայց արեանն որ կիջնէ մազերդ ի վար,
աւա՛ղ, ես եմ միակ պատճառ...
ու տեսնել քեզ մեռնիլ ինձի մահ մ'է կրկին,
Ներէ՛, աչքով մը կարեգին...:

— Երանիկ —

Զեռքէս կիյնայ ա՛լ հրացանս,
ու կը քաշուի նաև իմ ձայնս...:

(Կիջնէ ճաղէն ու կը պառ-
կի Ավէտիքի կողին:)

Իղձս է մեռնիլ հոս քու կողին:
.....

Ուզեցի մօտ երթալ և առի իմ բաժին.
Գնդակ մը եկաւ ու գլխիս մէջ խրեցաւ:
Ուրախ եմ բաղդըս է, ես չունիմ ոչ մի ցաւ.
աշխարհի մէջ ո՞վ է կատարեալ երջանիկ...
(Կը սեղմուի Ավէտիքի կողին:)

Կը լսե՞ս պարտութեան վայնասունն, Ավէտիք:

— Խմբերգը — (Դրսէն)
Փա՛ռք:

— Ավէտիք —

Երանիկ...:

— Երանիկ —

Այլ եւրս թող որ մեր պտակը հարսնիքի կատարենք համբուրով մը բարով մընաքի...:

.

(Ու կերկարի Ավէտիքի կողին, զայն համբուրելով):

— Խմբերգը — (Դրսէն)

Պարծանք ու թող կեցցէ յաւիտեան մեր Զէյթուն...:

— Ավէտիք —

Փա՛գբ... ու գոհ կը մեռնիմ կուրծքըս ալ պատռտուն:

— Երանիկ — (Նուաղեալ)

Ավէտիք, Ավէտիք...:

— Խմբերգը — (Դրսէն)

Յաղթուի՛ւ:

— Ավէտիք — (Նուաղեալ)

Երանի՛կ...:

— Խմբերգը — (Դրսէն)

Թող տապալի չար բռնութի՛ւն:

Ու սրտերնիս խայտան ի տես

մեր գըրօչին խաչապաշտի.

խուժենք անվախ Ամբոցէն ներս,

չուտ զայն տալու խըլը փըլտի (1):

(1) Զէյթունի բարբառով, աւարառութեան:

ՃԻՆԳԵՐՈՐԴ Մ. Ր Մ. Ր Ո Ւ Մ. Ծ

(Սոչրք Աստուածածնայ Վանքը: Տեսարանը կ'անցնի եկեղեցիին ներսը, որ յառաւորաձեւ է կանթեղներով ու մուկերով. զարդարաձեւ է խաչերով ու արծաթապատ աղօթքներով: Խորանին առաջ դրոշմ է կ'ընկած և թրքերէն առնաձեւ ոսկեկոշտ սուրբերն, արծաթապատ զեկրերն ու Օսմանեան դրօշակը:)

ԱՌԱՋԻՆ ՏԵՍԱՐԱՆ

ՆԱԶԱՐ ԻՇԽԱՆԸ, ԹՕԲԱԼ ՎԱՐԻԱՊԵՏ, ՃԷԼԼԱՏ, ՍՐԲՈՒԿ ՄԱՐԴԻԿ, ԿԻՆԵՐ, ՔԱՆԶԻՆԱՆԵՐ, ԴՊԻՐՆԵՐ

(Թօրայ վարդապետ ու քահանաները շարուած են խորանին առջեւ: Էրիկ մարդիկ ժամուռն աջ կողմը կայնած են: Աջակողմեան դասն է Նագար իշխանը, Ճիլատ ու նշանաշոր անձիկը: Զախակողմեան դասն է Սրբոշկ ազգական տիկիներով միասին: Կիներն ու օրիորդները շարուած են ժամուռն ձախ կողմը: Մեջտեղը դրոշմ է կ'ընկած և Նագար. Ավետիքիկը աջ կողմն ու Երանիկիկը ձախ: Նոյն կարգով կայնած են, մեկ շարքի վրայ, դպիրներն ու երգեցիկ գոռասանները դագաղներուն շուրջ:)

— Խմբերգը —

Օփաննայ. թող մեր շարական

արձագանք տայ այս կամարէն .
այսօր մեզ օր մ'է տօնական :
Թո՛ղ մեր ձայներն այս Տաճարէն՝
Երկինքն ի վեր գէպ եթերին՝
ամենազօր Աստուած թռին :

— Թօբալ վարդապետ —

Եւ, այո՛, շնորհակալ ըլլանք մենք առ Աստուած,
որ մեզի օգնութեան այսօր ձեռք էր տուած :
Գործն առաւ մենէ սուղ ողջակէզ . ի՞նչ արգել,
յաղթութիւնն ահա՛ շուտ եկաւ զայն պըսակել . . . :
Ո՛վ Տէր, դուն որ տուիր մեզի այս յաղթանակ,
կտրուն ըրիր և մեր դանակ,
ճոխացնել անդամ մ'ես պատմութե ան մեծ էջեր,
գոհութեան քեզ ծունկ հնք իջեր :
(Ամէնքը կը ծնրադրենս)

— Խմբերգը —

Օվսաննայ . Եթող մեր շարակտն
արձագանք տայ այս կամարէն,
այսօր մեզ օր մ'է տօնական :
Թո՛ղ մեր ձայներն այս Տաճարէն՝
Երկինքն ի վեր գէպ եթերին՝
ամենազօր Աստուած թռին :
(Ոտքի կելնենս)

— Թօբալ վարդապետ —

Վկայենք բայց նաեւ, սիրելի իմ որդիք,
անձնագոհ պետերնուս մեր անհուն երախտիք :

Արթնութեամբ մ'անձնուէր, ջանքերով լուսամիտ,
անոնք մեզ հասուցին փառքերուն մինչ զենիթ :

Ձեզ՝ առ Նազար իշխան, ողջոյն
քաջերուդ, առ Ճէլլատ, ողջոյն :
Մեր ծափերուն էք արժանի,
հոգին ունիք քաջ վարդանի :

— Խմբերգը —

Ձեզ՝ առ Նազար իշխան, ողջոյն
քաջերուդ, առ Ճէլլատ, ողջոյն :
Մեր ծափերուն էք արժանի,
հոգին ունիք քաջ վարդանի :

— Իշխանը —

Շատ փոքրիկ է, սակայն, փառքըս,
կատարեցի միայն պարտքըս .
թէ արժանիք մ'ունիմ ես պարզ,
կամ հաւատով ու յուսապարծ :
Կրնայի՞ անմրմունջ ես դիտել, ստոյգը,
Հայրենիքիս դառն սուգը .
մընայի՞ անկսկիծ մահուանը երբ մանգաղ
քաղած չէր զիս ալ ու չեմ իջած դեռ դադաղ . . . :
- Ո՛չ : Հպարտ եմ ատոր համար ու բարեբախտ,
իմ մասին՝ միշտ պահել կուզեմ՝ ձեր յոյսն անխախտ :
Թէ թողուի միշտ փանգոտիլ,
պատեանին մէջ սուրբս փոտիլ,
Ձը պիտի՞ ըլլայի ընկերը դահիճին :
Պէտք չը կայ - ուրեմն, ինձ տալ փառք մը առանձին :

Ու հակառակ, ինձ փոխարէն,
 շնորհաւորինք սրտի խորէն,
 գինակիցներս իմ թանկագին,
 որ եկան ետեւէս անվախ ու անընդհատ,
 ու մանաւանդ հերոս ձէլատ:

— ձէլատ —

Իշխան, լաւ է համեստ ըլլալ,
 աւելորդ է չափազանցն ալ.
 Սուրբ Սորանին ես եմ վիան,
 ամենը քեզ ենք պարտական:
 Այո՛. ու մենք ինչպէս չըլլայինք ունկնդիր
 բու արի շէշտերուն ու ձայնին վրէժխնդիր:
 Ո՞վ պիտի չը պագնէր դրօշակիդ քղանցը.
 Դ՞վ կրնար մերժել քեզ իր կեանքըն ու գանձը:
 Կորովդ էր զիւցազնի ու գիտեմ կը շարժէր
 շատ վատերու խիստ նախանձը.
 Բայց մեռածին շունչ կտրծարծէր:

— Իշխանը —

Երկրի մէկ սիրովն ամէնքըս ենք վառ,
 մեր սիրտն ու հոգին լոկ անոր համար:
 Մենք իւրաքանչիւրս բերինք մեր բաժին,
 յաղթական Ձէյթունին.
 Թո՛ղ պահէ՛ ամբոխն այստեղ հաւաքուած,
 այսօրուան անմոռաց,
 յիշատակն եղական.
 սեւ օրին կուգայ, փայլուն ապագան:

— Թօբալ վարդապետ —

Մեր հոգիներն արդ կը խայտան
 ի տես զէնքիս այս պսպղուն,
 և ալեւորիս ինձի կուտան
 Նոր ոյժ գայն օրհնելու հաճոյքով մը զեղուն:
 (Սարկաւազին մէկը բուրվառ մը կուտայ):
 Բաւական կըզգայի խունկերուն ալ հոտը.
 շատ կարօտցայ ես սրտավառ՝
 չը մեռած տեսնելու զէնքի տակ իմ հօտը,
 ու խունկի տեղ վառօդ կը ծխար իմ բուրվառ:
 Գոյնա՛լ ես, Տէր Աստուած, որ չառած իմ հոգին,
 շնորհեցիր ինձ լսել պայթիւնը բորակին:
 Այլ եւս՝ ինչպէս Սիմէօն ծեր՝
 հրամանիդ եմ պատրաստ կեցեր.
 շունչըս հրնազանդ է բու կամբին...:

(Ձէնքերուն ուղղելով)

Ձէնքեր, որ ծռեցաք առջեւը խաչերուն,
 դրօշմ առիք արեան մէջ Բրիտտոնեայ քաջերուն,
 կօրհնեմ զձեզ, Ու դուք նորոգ,
 պիտ՛ դառնաք աւելի անգութ ու անողոր,
 Թշնամին վաճտել յախտեան այս տեղէն,
 մեր սրբայան երկրի հողէն:

Վերջապէս մեզ եղաւ Ամրօցը թրքական,
 այժմէն այլ եւրս բերդ մըն է ան հայկական.
 անոր հետ կանհետի թշնամուն արհաւիր,
 թող ըլլայ յաղթութեան մեզի Նոր Արմաւիր:

— Խմբերգը —

Օփսանանայ, թո՛ղ մեր շարական
արձագանք տայ այս կամարէն,
այսօր մեզ օր մ'է տօնական:
Թող մեր ձայներն այս Տաճարէն՝
Երկինքն ի վեր դէպ եթերին՝
ամենազօր Աստուած թռին:

— Թօբալ վարդապետ —

Ձի մոռնանք մինք կարդալ հոս հոգեհանգիստ,
այս երկու քաջին, որ պառկած են հանգիստ,
իմ գաւախներս գուք երկնառաք,
Երանիկ, Ավէտիք, եղաք պատարագ
Հայրենիքին... մեղ խոր կսկիծ
կուտաք գուք, ո՛վ հոգիք անբիծ,
առաքինի ու անձնուէր.
գոհեցիք ձեր կիանքէն ալ վեր,
դուք Ազգին սուրբ մարտիրոսներ...
զի մատաղ հասակնուդ բերիք ողջակէզ՝
ոսկի երազն ու ձեր սրտեր սիրակէզ...:

— Խմբերգը —

Երանիկ, Ավէտիք, լուսափայլ պսակ
սրբերը ձեր ճակտին զրին.
մեծութիւնը և ձեր դերին
պիտի պատմենք զաւկէ զաւակ:

— Թօբալ վարդապետ — (Մօտենալով Ավէտիքի
դագաղին)
«Ճառագայթ փառաց, ճանապարհ ինձ ցոյց,

ձեպել ի յերկինս:» Ու հոգիս փառքովդ
թող առնու լոյսի ճաճանչ ուղղեցոյց:
Եւ տար զիս, ով Տէ՛ր, հրեղէն կառքովդ
վերին դասերն, որ սրբոցդ են յատուկ:
Յոյց տուր ծառայիդ զեկն արդարութեան,
որ անյայտ է մեր մտքին ու գաղտուկ.
և շուտ բաշխէ ինձ արգար դատաստան:

(Երգեցիկ գուսանները կը ծնրա-
դրեն Երանիկի դագաղին շուրջ
և կերգեն հետեւեալ մեղեդին:)

— Գուսանները —

Իմ բաղբը՝ քանի որ՝
չուզեց տալ հարսնեկան

երազիս իր վերջն, վայելք մարմնաւոր.
քանի որ աւա՛ղ, թարմս իմ կուսական
պահուեցաւ մնաց անբիծ ու զգաստ,
ինչպէս պտուղ մ'որ դեռ չունի մի խայծ. —
արդ՝ Միւսիւնդ հօր, մոյծ զիս յառագաստ
մաքուր հարսանեաց:»

(Գուսանները ոտքի կենեն:)

— Խմբերգը —

Երանիկ, Ավէտիք, լուսափայլ պսակ
սրբերը ձեր ճակտին զրին.
մեծութիւնը և ձեր դերին,
պիտի պատմենք զաւկէ զաւակ:
(Ներս կը մտնէ կատար թիւրք-
մէն կնկայ լաթերով, սպի-
տակ զրօշակ մը ձեռքին:)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

ՄԻԵԻՆՈՅՆՆԵՐԸ, ԿԱՏԱՐ

— Խմբերգը —

Կատար:

— Կատար —

Չեղան իմ ջանքերն ի զուր, ի գերեւ,
հաննցի գայն ես շուտով մ'ի կատար:
Պիտ՝ կառավարեն մեզ այսուհետեւ
Քրիստոնեայ մարդ մը ու Հայ ոստիկան,
խաչապաշտ ազգեր կարգադրել կուգան:

— Խմբերգը —

Քրիստոնեայ մը մեզ կուգայ դայ մագա՛մ...:

— Կատար —

Այո՛, գործերնիս հիացում կուտան.
արձագանքն անոնց կանցնին դաշտն ու ծով,
բոլոր Քրիստոնեայ Աշխարհն յուզելով:
Կը յաջորդէ նոր մ'այս ձեր յաղթութեան,
ճգմելով Թուրքը թուլցաւ մեր շղթան:
Կարդացէ՛ք բերած իմ այս հեռագիր,
այդ է Պետութեանց տուած վերջնագիր:
(Թօբալ վարդապետին կերկարէ
զիր մը, զոր կը կարգայ ցած
ձայնով: Պահ մը լուծիւն:)

— Թօբալ վարդապետ — (Կարդալէն վերջ ուրախութեմբ.)

Սիրելի որդիք, եղէք ունկնդիր:

(Բարձրաձայն կը կարգայ)

«Եւրոպական հինգ Պետութիւնք կուզեն՝
Թուրքին խնդիրքով՝ կարգադրել ձեր Դատ.
բաւ են ջարդերն որ հեռուն կը գուժեն,
ու ձեզ պիտի տան զիրք մասամբ մ'ազատ:»

— Կատար —

Խաբեցի՞ արդեօք ձեր յուսադրութիւն:

— Խմբերգը —

Ո՛չ, ո՛չ ու երբէք. վորձն է հաստատուն.
Հանուրի վառքէն ե՛կ բաժինըդ առ:

— Կատար —

Կեցցէ՛ Զէյթուն:

— Խմբերգը —

Կեցցէ՛ Կատար:

— Կատար —

Ինչո՞ւ... ըրածըս բան մ'է գերնտիր.
ազգը սիրել պարտք մ'է նուիրական.
որ պարտք մ'է է՞ր մեր մէջ գնել խտիր:
Ո՛չ, ո՛չ... Զրոյցներ չը կա՞ն թէ ինչքան
կիներ աւել բան զիս ըրած ունին,
ազգին համար և կամ թէ կըրօնին:
Մի՛ ընէք բնաւ ինձ համար ներբող.

պահեցէք ձեր սէրն ու աղապատանք
 եղական երկու քաջին հոս պառկող,
 որ միացան երբ հագցուցին պատանք:
 (Յոյց կուտայ երկու դագաղները:)

Թո՛ղ մեր սգերգն անոնց համար,
 ի՛նչ սարսըռիչ սեւ բաղդ մըն է,
 որ կը մտնեն այսպէս խաւար,
 Ձէյթունն անկէ երբ դուրս կելնէ:

(Խանդավառուած)

Կ'ոսկեզօծի երկնակամար,
 չէինք տեսած բնաւ այսքան.
 կը զօծի ան մեզի համար
 վայլով Բարի-Նորոգութեան:

— Խմբերգը —

Կ'ոսկեզօծի երկնակամար,
 չէինք տեսած բնաւ այսքան.
 կը զօծի ան մեզի համար
 վայլով Բարի-Նորոգութեան:

Ձէյթունցիներ ծագեց արեւ
 Պէրզընկայի սարին վերեւ,
 մեր սրտերու հայրենասէր
 արթննալու ժամն է հասեր:
 եթէ կռիւն ունի հրապոյր,
 յաճախ մեզ է անագորոյն.
 Հանգիստ մնանք, պահենք մեր թուր,
 խաղաղութեան ալ տանք ողջոյն:

— Նազար իշխան, Ճէլլատ, Թօբալ վարդապետ և Կատար —

Մ ի ա ս ի և

Այ հանգիստ մնանք ու պահենք մեր թուր,
 զայն քաշենք թուրքն երբ գայ վառել մեր գուռ:
 Անիկայ ըլլայ միշտ մեզի թիկունք,
 իրաւունքն ոյժ չի, ոյժն է իրաւունք:
 Էգիւնիս տնկենք, տուներնիս շինենք,
 որբեր, նոր հարսեր շուտ շուտ մենք հինենք.⁽¹⁾
 մեր Ազգը ծլի ու նորէն ծաղկի,
 մեծնան մեր գիւղեր նման բաղաբի:
 Փրկութիւն չկայ առանց կռուողի,
 կռիւն ալ չըլլար առանց ամբոխի:
 Ձը տարտղնենք մենք այս բարէն մեր բոյն.
 պատ քաշենք օտար աշխարհի ճամբուն:
 Բաւ են մեզ սնունդ չամիչն, հալէճ-ջուր,
 երջանիկ ենք թէ մեզ չըսեն կեա վ ու ը:
 Թէ թուրք գիւղացին օր մը արթնցաւ,
 անոր հետ մէկտեղ կը սփոփենք մեր ցաւ.
 Հայ ու թուրք եղբօր մը պէս մենք կապրինք,
 երկրին մեծութեան մէկտեղ կաշխատինք:
 Բայց թէ մնաց սն կոյր ու մոլեռանդ,
 չի կրնար զսպել բնաւ մեր հռանդ.

(1) Կիլիկիոյ մէջ կարգուող երիտասարդին ու հարսին ձեռքերը հինայով կը կարմրեն:

դեռ մեզ չի տարած դէպի գերեզման .
 առաջ կը թաղենք մեզ չափի միւսիւմ մ'ան :
 Հարկի տեղ թող գան այն ատեն առնել ,
 Հայ ու թուրք ոսկոր իրար հետ խառնել :
 * * * * *
 - Ապրիներ՝ ազատ կեանք . - մեռնինք՝ ազատ քուն ,
 Խաչ մը մեր վրայ կըլայ միշտ կանգուն . . . :

Կ Ա Ր Ե Ի Ո Ր Վ Ր Ի Պ Ա Կ

Էջ	Տող	
41.	25	Առաջին բառը պիտի ըլլայ Պէրզընկայի :
76.	12	Դեռ չէ՞ յաղթուած , չէ անձնատուր : Պիտի ըլլայ :
76.	13	Դեռ չէ՞ յաղթուած , դեռ չէ՞ անձնատուր : Ինչպէս նաեւ ինձ լուր մը տուր , Պիտի ըլլայ : Ինչպէս նաեւ ինձ շուտով լուր մը տուր :

111

« Ազգային գրադարան

NL0320745

891.99

62-44